

HYBRIDIAJAN KYLMÄ SOTA

Maarit Möller
Maisterintutkielma
Filosofia, valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Maarit Möller	
Työn nimi Hybridiajan kylmä sota	
Oppiaineet Filosofia, valtio-oppi	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika Joulukuu 2022	Sivumäärä 38
Ohjaajat Onni Hirvonen ja Pekka Korhonen	
Tiivistelmä <p>Tässä maisterintutkielmassa analysoin J. L. Austinin puheaktiteorian avulla hybridisodan käsitettä. Frank Hoffmanin vuonna 2007 määrittelemää hybridisodan käsitettä voi pitää ensimmäisenä jäsenenä hybridikäsitteiden perheessä, johon kuuluvat lisäksi ainakin hybridiuhka, -vaikuttaminen ja -häirintä. Puheaktiteoria mahdollistaa käsitteen tulkinnallisten ristiriitojen hahmottamisen ja antaa välineitä tarkastella koko käsiteperhettä koskevia haasteita. Tutkimuksesani peilaan hybridisodan puhetekoja eritoten Mikael Wigellin hybridihäirinnän käsitteen määritelmään.</p> <p>Käsitteiden määritelmien puheakteista piirtyy vastakkainasettelu autoritäärisen ja demokraattisen maailman välillä. Tyypillisimmillään hybridikäsitteisiin liitetään viimeistään vuoden 2014 jälkeen olennaiseksi osaksi autoritäärinen valtio, joka käyttää hybridisodankäynnin keinoja demokraattisia valtioita tai tahoja vastaan. Tutkimuksessani argumentoin autoritäärisen ja demokraattisen vallan taiston ilmenevän valtiotason lisäksi kansallisilla tasoilla tavalla, jonka kokonaisvaltaiseen käsittelyyn nykyiset hybridikäsitteet eivät anna riittäviä välineitä.</p> <p>Tätä paikkaamaan esitän hybridiajan kylmän sodan käsitettä. Hybridiajalla viitataan 2000-luvun puoliväliltä alkaneeseen aikaan, jolloin hybridi-etuliitteiset käsitteet ovat tulleet yhä yleisemmiksi tavoiksi kuvata poliittisesti motivoitunutta, kohteen näkökulmasta vahingollista toimintaa. Kylmä sota puolestaan kokoaa autoritäärisen ja demokraattisen vallan taiston. Tutkimus on siten kontribuutio vilkkaaseen ja monipuoliseen hybridi-ilmiöitä käsittelevään keskusteluun.</p>	
Asiasanat Hybridisota, hybridihäirintä, puheaktiteoria, hybridiaika, kylmä sota	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	HYBRIDIAIKA.....	5
2.1	Hybridiaika vai hybridisen kylmän sodan aika?	9
3	PUHEAKTITEORIA.....	11
4	HOFFMANIN HYBRIDISOTA.....	16
5	HYBRIDIHÄIRINNÄN KÄSITE PUHEAKTINA	22
6	HYBRIDISODASTA KYLMÄÄN SOTAAN	28
6.1	Uusi kylmä sota vai hybridiajan kylmä sota?	32
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	34
	LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

2000-luvulla demokratioihin on kohdistunut uudenmuotoisia uhkia, joissa kohteena on nimenomaisesti itse demokratia. Konkreettisemmin sanottuna kyse on kevyimmillään sosiaalisessa mediassa mis- ja disinformaation levittämisestä, äärimmillään samanaikaisten operaatioiden yhtäaikaisesta käytöstä sotilaallisesta toiminnasta kriittisen infrastruktuurin sabotaasiin. Monimuotoisesta ja yhtäaikaisesta valtion toimintakykyyn vaikuttamaan pyrkivästä toimesta puhutaan yksinkertaisemmin hybriditoimintana. Hybridi-etuliite saa asiayhteydessään ja käyttäjästä riippuen hieman eri liitteitä aina sodasta vaikuttamiseen ja uhasta häirintään (ks. myös Möller 2020).

Hybridiuhkien lisäksi liberaalit demokratiat ovat havahtuneet laajalti sisäisiin äärioikeistolaisten ryhmittymien kasvuun. Eurooppalaisissakin valtioissa, erityisesti jälkikommunistissa maissa, on noussut valta-asemaan äärioikeistolaisia poliittisia liikkeitä, jotka ovat kahmineet valtaa ja resursseja harvojen valittujen käsiin - tyyppillisimmillään suosien johtohahmolle uskollista lähipiiriä ja sukulaisia (Applebaum 2020, luku 1). Tapauksittain liikkeissä on havaittu kytköksiä ulkovaltoihin, mutta ulkovallat ovat harvoin perustaneet näitä liikkeitä.

Autoritääristen ja demokraattisten toimijoiden välinen kitka on kasvanut niin maailmanpolitiikassa kuin valtioiden sisäisissä jännitteissä. Globalisaation hedelmiä hyödyntämällä autoritääriset toimijat ovat verkottuneet ympäri maailman. Autoritääriset hallinnot ovat vahvistaneet demokraattisten valtioiden sisällä toimivien autoritäärisesti suuntautuneiden järjestöjen ja liikkeiden voimaa. Ilmaisun- ja mielipiteenvapaudesta kiinnipitävien demokratioiden haasteeksi on siten muodostunut omista periaatteistaan huolehtiminen samalla, kun vihamielisiin ja demokratiaa rapauttaviin toimiin tulisi voida puuttua. Toimiin puuttuminen vastaavasti antaa toistuvasti lisäaseita autoritäärisille toimijoille. Demokraattinen toimija voidaan maalata tekopyhäksi kaksinaismoralistiseksi valehtelijaksi kohdevaltion sisäisissä liikkeissä, jotka aiheuttavat levottomuuksia ja heikentävät sosiaalista koheesiota. Toisaalta samaa viestiä voidaan hyödyntää autoritäärisessä ja valtiojohtoisessa propagandassa ilmentämään demokratian huteruutta, korostaen autoritäärisen hallinnon selkeää paremmuutta.

Demokraattisen valtion sisällä olevia autoritäärisiä voimia voidaan tukea enemmän tai vähemmän suorasti ulkomailta käsin, mutta autoritäärisen liikkeen lähtöpiste on usein pitkälti kotikutoinen. Rahoituksen lisäksi ulkoinen toimija on voinut asettaa liikkeeseen vakoojia, joista parhaimmillaan nousee jopa järjestöjen johtajia (Arsenault & Stabile 2020).

Vasta ulkovallan tuki demokratiaa vastustavalle liikkeelle siirtää sisäisen toimijan monissa määritelmässä hybriditoimijaksi. Esimerkiksi Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen tutkimusjohtaja Hanna Smith kuvaa haastattelussa tämän olevan yksi raja laillisen mielipiteen ilmaisun ja hybriditoiminnan välillä (Moilanen 2021). Valtion sisäisten autoritääristen ryhmittymien uhkaa kuvataan siten rajatuissa tapauksissa hybridiuhkana, mutta pääasiassa sitä käsitellään valtiotasolla eri ilmentymänä, tyypillisesti mahdollisena ääriliikkeen terrorismiuhkana (Supo 2021, 8-11).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia hybridisodan ja hybridihäirinnän käsitteitä esittelevien tutkimusten puheakteja. Neutraaleiksi miellettyjen ilmaisujen sisältä voidaan löytää vastakkainasettelu autoritääristen ja liberaalien demokratioiden välillä siten, että liberaali demokratia nähdään oleellisesti hybriditoimien kohteena ja niiltä puolustautuvana toimijana. Vastaavasti autoritääriset toimijat katsotaan ensisijaisesti aggressiivisena osapuolena. Vaikka periaatteessa joitain toimia hyväksytään liberaalien demokratioiden työkalupakkiin kuuluvina hybridisinä toimina, käsitteiden määrittelyn sisältä on löydettävissä selkeitä ilmaisuja, joilla liberaalit demokratiat rajataan hybriditoimijoina käsitteestä ulos. Työtä motivoi autoritäärisen ja demokraattisen ajatusmaailman taisto, joka vaikuttaisi toisintuvan valtioiden välisistä kiistoista valtioiden sisäisiin kitkoihin.

Tarkemmin tavoitteena on selvittää, millaisin tavoin hybridisodan ja -häirinnän käsitteet sisään leivottuine olettamineen ilmentävät kylmän sodan asetelmaa, vai löytyykö sellaista lainkaan. Käsitteiden määrittelmästä käy ensisijaisesti ilmi jako aggressiivisten toimijoiden ja toimilta puolustautuvien välillä, mikä noudattelee pitkälti valtiojaottelussa tuttua ensimmäisen kylmän sodan aikaa. Tämä havainto on ohjannut tutkimuksen alkuperäistä tulkinnallista hypoteesia, jota on tarkoitettu avata tarkemman analyysin avulla. Valtiojaon yhdenmukaisuus aiemman kylmän sodan mukaisena voidaan havaita kuitenkin monilta osiltaan kontingenttina välttämättömyyden sijaan. Käsitteiden määrittelmät eivät suoraan ilmennä perusteita juuri tälle valtiojaottelulle, vaan kyseessä on enemmän demokraattisten ja autoritääristen toimijoiden välinen ideologisen, taloudellisen, hallinnollisen ja strategisen kulttuurin ero.

Tutkimuksessani analyttisena työkaluna käytän J. L. Austinin vuonna 1955 muotoilemaa puheaktiteoriaa. Sen avulla tarkastelen hybridisodan käsitteen määrittelyyn sisältyviä puheakteja niiden tuottamien toimien ymmärtämiseksi.

Tutkimusta ohjaavana kysymyksenä on, millaisia valtiollista toimintaa mahdollisesti muokkaavia puheakteja hybridisodan ja hybridihäirinnän määritelmistä löytyy. Varhaisena havaintona määritelmässä on ollut rajanveto vihamielisen valtion tai toimijan ja siltä puolustautuvan valtion tai toimijan välillä: raja muistuttaa kylmän sodan jaosta, ja tämä havainto on myös toiminut tutkimusta motivoivana tekijänä.

Tutkimus on teemallisesti jatkoa kandidaatintutkielmaani *Ilmiöistä aikakauteen? Hybridikäsitteet tarkastelussa* (Möller 2020). Työssäni esittelin lyhyesti yhden mahdollisen tavan kampittaa hybridisodan, -vaikuttamisen, -uhkien ja -häirinnän käsitteiden haasteet kytkemällä ne ajalliseen kontekstiin hybridiajan käsitteen avulla. Tässä tutkimuksessa hybridiajalla viitataan yksinkertaisemmin aikaan, jolloin hybridi-etuliitettä on käytetty kuvaamaan yhä toistuvammin poliittisesti motivoituneita toimia. Hybridiajan käsite aukaistaan tarkemmin luvussa kaksi.

Käsitteet hybridisota ja hybridihäirintä käsittelen siis J. L. Austinin puheaktiteorian avulla. Austinin teorian pääpiirteet esittelen luvussa kolme, jossa käyn läpi myös käsitteiden yhteiset ja olennaisimmat piirteet puheaktiteorian näkökulmasta. Käsitteet saavat myös omat seikkaperäisemmät tarkastelunsa seuraavissa luvuissa.

Hybridisodaksi kutsutun ilmiön määritelmää käsitellään luvussa neljä. Keskeisenä lähteenä käytän tässä Frank Hoffmanin vuoden 2007 tutkimusta, jossa hybridisota määriteltiin kattavasti ensimmäistä kertaa. Tarkoitukseni on selvittää, millainen hybridisodan määritelmä on puheaktina. Käytännössä tarkastelen, mitä toimia hybridisodan määritelmän avulla on tehty. Vastaavasti hybridihäirinnän määritelmää käsittelemme luvussa viisi.

Kuudennessa luvussa esitän edellä käsitellyyn pohjaten, millaisessa uudentyypisessä kylmässä sodassa olemme – hybridiajan kylmässä sodassa. Luvussa huomioidaan aiempaa tutkimusta kylmän sodan ja hybridisodan vertauksien kritiikistä, jossa merkittävin kritiikki kohdistuu toimien selkeään intensiteetin ja käytössä olevien työkalujen määrän kasvuun. Kritiikkiin lisään ajallisen ulottuvuuden sekä kontingenssin ongelman: vaikka osapuolet noudattelevat kohtalaisen samoja rajoja kuin ensimmäisen kylmän sodan aikaan, tätä ei voida pitää välttämättömyytenä eikä asetelmaa siten voida katsoa ajallisesti yhtenäiseksi jatkumoksi. Lisäksi toisaalta erityisyyden, toisaalta juuri olennaisen kylmän sodan piirteen tälle uudelle hybridiajan kylmälle sodalle antaa tulkinta siitä, kuinka kyseessä ei ole puhtaasti vain valtioiden välinen taistelu, vaan sama taisto toistuu myös valtioiden sisällä. Vaikka taistossa voi olla – ja usein onkin – mukana myös ulkoinen valtio tukemassa tai suoraan synnyttämässä liikehdintää ja vastarintaa valtion sisällä sen toimivaa hallintoa vastaan, kaikkea kehitystä ei voi pitää ulkoisen toimijan vahingollisena vaikuttamisena. Erityisesti tässä luvussa käytetään paljon uutislähteitä demonstroimaan havaintojani.

Kuudennessa luvussa käsittelen myös lyhyesti vuonna 2021 julkaistua Hüseyn Korkmazin ja İdris Turanin esitystä Kiinan ja Yhdysvaltojen kilpailutilanteesta hybridisenä kylmänä sotana. Korkmazin ja Turanin esitys tukee havaintojani kylmän sodan asetelmasta, mutta merkittävänä näkemyseronamme on ajan ja toiminnan suhde. Korkmaz ja Turan katsovat hybridisen kylmän sodan määrittävän aikaamme, kun esityksessäni aikamme määrittää kylmän sodan muotoa. Korkmazin ja Turanin esittelemää konseptia en analysoi yhtä seikkaperäisesti kuin hybridisotaa ja -häirintää. Linjaukseni pohjautuu osittain analysoitavan materiaalin rajaamiseen, mutta myös tutkimuksen sisällölliseen antiin, joka teemallisen läheisyyden lisäksi ei tarjoa tutkimusasetelmaani mielekkäästi käsiteltävää materiaalia. Näitä perusteita käyn lisää lävitse puheaktiteorian esittelyn yhteydessä.

Lisäksi huomautan tutkimuksen ajankohtaisuudesta. Tutkimustyö hybridiajan kylmästä sodasta on aloitettu syksyllä 2021. Helmikuussa 2022 Venäjän aloittama sota Ukrainassa Venäjän ydinaseuhkauksineen on nostattanut laajempaa keskustelua uudesta kylmästä sodasta. 1900-luvun kylmää sotaa tutkinut historioitsija Mary Elise Sarotte ennakoi New York Timesille kirjoittamassaan esseessään uuden kylmän sodan olevan aiempaa paljon pahempi (Sarotte 2022). Näihin ajankohtaisempiin tapauksiin viittaan tutkimuksessani tarkemmin vain niiltä osin, kuin ne osoittavat puheaktien todentumista tai päinvastoin osoittavat puutteita analyysissä.

Tutkimus kuuluu politiikan tutkimuksen ja filosofian aloihin. Politologian kannalta olennainen tutkimuksen elementti liittyy maailmanpoliittisen tilanteen kehityskulkuun ja sen toisintumiseen valtioiden sisällä. Filosofinen elementti painottuu tutkimuksellisten käsitteiden filosofiseen analysointiin. Analyysin avulla paljastuu myös laajempia filosofisia kysymyksiä, joita esittelen tutkimuksen johtopäätöksissä.

2 HYBRIDIAIKA

Hybridiajalla viitataan tässä tutkimuksessa 2000-luvun puoliväliltä alkaneeseen aikaan, jolloin hybridi-etuliitteiset käsitteet ovat tulleet yhä yleisemmiksi tavoiksi kuvata poliittisesti motivoitunutta, kohteen näkökulmasta vahingollista toimintaa. Hybridiajan alku sijoittuu tarkemmin vuoteen 2006, jolloin käytiin ensimmäiseksi hybridisodaksi kutsuttu Israelin ja Hizbollahin sota. Hybridiaikaa ei ole tietääkseni pyritty määrittelemään tarkemmin, vaikka esimerkiksi hybridisodankäynnin ilmiön tarkennusta tavoitellut Brin Najžerin teos vuodelta 2020 *The Hybrid Age - International Security in the Era of Hybrid Warfare* käytännössä teoksen nimessä kuvailee hybridiaikaa hybridisodankäynnin aikakautena. Hänen ainoiksi maininnoiksi hybridiajasta jäävät kuitenkin teoksen nimeen ja esipuheen lopettavaan lauseeseen: “While the scope of the monograph is academic, I hope that its historical and logical narrative, and its clearly articulated points, will serve to improve the understanding of this new hybrid age for a wide variety of readers” (Najžer 2020, x). Hybridiaika lienee Najžerilla ennen kaikkea popularisoiva ilmaisu, jolla on pyritty luomaan kirjaksi muokattu väitöskirja lähestyttävämmäksi - piirre, joka nähdäkseni puoltaa hybridiajan käsitteen nostoa myös akateemisen kontemplaation kohteeksi.

Käsitteenä hybridisota määriteltiin tarkemmin vuonna 2007 Frank Hoffmanin artikkelissa *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Käsite esiintyi tätä ennen myöskin Hoffmanin ja Mattsonin kirjoittamassa lyhyessä artikkelissa *Future warfare: The Rise of Hybrid warfare* vuonna 2005. Hoffman kuvailee hybridisodan piirteitä 2007 artikkelissaan:

The blurring of modes of war, the blurring of who fights, and what technologies are brought to bear, produces a wide range of variety and complexity that we call Hybrid Warfare. Hybrid Wars can be conducted by both states and a variety of non-state actors. Hybrid Wars incorporate a range of different modes of warfare, including conventional capabilities, irregular tactics and formations, terrorist acts including indiscriminate violence and coercion, and criminal disorder. These multimodal activities can be conducted by separate units, or even by the same unit, but are generally operationally and

tactically directed and coordinated within the main battlespace to achieve synergistic effects. (Hoffman 2007, 14).

Hybridisodan ja hybridisodankäynnin käsitteitä täydentää hybridiuhan käsite, joka Hoffmanilla määrittäyty edellä kuvatun hybridisodan mukaisena (Hoffman 2007, 8). Näitä käsitteitä onkin usein käytetty käsitteiden esittelystä asti toisilleen synonyymeina (Giannopoulos, Smith & Theocharidou 2022, 7). Hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus on esittänyt hybridiuhalle käsitteellistä mallia, jossa hybridiuhka määrittäyty neljän osatekijän kautta: 1) toimija(t), joka käyttää hybridisiä mekanismeja, 2) hybridikampanjan vaihe, 3) käytetyt välineet ja 4) ala tai alue, johon toimia kohdistetaan. Ajatuksena on, että tällainen käsitteellistäminen estäisi yleisimpiä virhekäsityksiä antaessaan välineet selvittää, mikä tekee toimien ketjusta hybridiuhan osan. Tällöin vältetään yksittäisten ja eristettyjen toimien lukeminen hybridiuhaksi sellaisenaan (Giannopoulos, Smith & Theocharidou 2022, 43).

Käsiteperhe on sittemmin laajentunut hybridivaikuttamisen käsitteeseen, joka on käytössä varsinkin eurooppalaisessa kontekstissa (kts. esim. Pynnöniemi & Saari 2017; Arcos 2020, 250). Käsitteen tavoitteena on ollut muun muassa nostaa varautumista hybridisiin vaikuttamistoimenpiteisiin kytkemättä toimintaa käsitteellisesti suoraan sotilaalliseen toimeen. Tämä tekee hybridivaikuttamisen tarkasta määrittelystä myös haasteellista: Esimerkiksi Suomen sisäministeriö toteaa, ettei hybridivaikuttamiselle ole vakiintunutta määritelmää (Sisäministeriön julkaisuja 2022, 10), mutta valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko vuodelta 2020 kuvaa hybridivaikuttamisen olevan toimintaa, jossa

[..] valtiollinen tai muu ulkoinen toimija pyrkii vaikuttamaan samanaikaisesti tai jatkumona, suunnitelmallisesti ja eri keinoja käyttäen kohteen haavoittuvuuksiin omien tavoitteidensa saavuttamiseksi. Keinovalikoima on laaja, ja siihen kuuluu muun muassa poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia ja sotilaallisia keinoja sekä informaatio- ja kybervaikuttamista. Vaikuttaminen on vahingollista ja sitä pyritään tekemään niin, että se on kiistettävissä. (Sisäministeriön julkaisuja 2020, 14).

Mielenkiintoisesti myös hybridisodan ja -vaikuttamisen käsitteet ovat usein sisällöllisesti yhdenmukaisia ja niitä voidaan käyttää synonyymeina toisilleen. Vaikuttamiseen viittaavalla käsitteen valinnalla voi olla de-eskalaation tavoite aggressiivisia toimia kuvatessa ja pyrkimys olla turvallisammalla laajasti yhteiskuntaa koskettavaa toimintaa. Ulkopoliittisen instituutin raportissa Wigell tiivistää hybridisodan käsitteen kritiikin näin:

[..] kriitikot varoittavat, että ei-sotilaalliset taktiikoiden (rajujen ja kovienkin) määrittelemisen "sodaksi" voi synnyttää potentiaalisesti vaarallista yhteiskunnan yliturvallistamista. Ulkopoliittikan työkalut, kuten propagandan tai disinformaatiokampanjoiden käyttö, taloudellinen pakottaminen tai vaalivaikuttaminen vaikutusvallan saavuttamiseksi ulkomailla, tuottavat turvallisuushaasteita, mutta on kyseenalaista kutsua näitä sotateoiksi. Tämä ei ainoastaan hämää ulkopoliittikan ja sodan välistä rajaa, vaan myös kohottaa mitä tahansa uhkakuvaa tai jopa alentaa sodan

kynnystä. Tämä puolestaan voi johtaa tarpeettomaan eskalaation kierteseen. (Wigell 2018, 22).

Näiden käsitteiden lisäksi vahingolliseen valtiolliseen toimintaan on esitelty hybridihäirinnän käsitettä. Kyseessä on niin kutsuttuun kiilastrategiaan pohjaava toiminta, jossa yhteiskunnan "saumakohtiin" pyritään lyömään kiilaa ja kasvattamaan jo olemassa olevia yhteiskunnallisia kiistoja, ristiriitoja ja polarisaatiota. (Wigell 2018, 26). Kiilastrategiaa kuvataan tässä tutkimuksessa tarkemmin hybridihäirintää koskevassa luvussa.

Sotilaallisista ja puolustuksellisista käsitteistä hybridikäsitteet ovat laajenneet kattamaan entistä laajemmin yhteiskunnan eri osa-alueita. Tämä laajentuminen on tapahtunut erityisesti Covid-19 pandemian myötä: esimerkiksi sanaa hybridimalli käytetään kuvaamaan niin etänä ja toimistossa tapahtuvan työn yhdistämistä kuin myös yleiskielisemmin esimerkiksi Suomen hallituksen strategiaa pandemian hoidossa. Tätä strategiaa on jo varhaisessa vaiheessa virallisemmin kutsuttu tarkemmin hybridistrategiaksi (Valtioneuvosto 2020).

Tämän tutkimuksen kannalta merkityksellistä hybridiajan määrittelylle on hybridikäsitteiden käyttö poliittisissa uhkakuvauksissa. Hybridiuhalla, -sodalla, -vai-kuttamisella ja -toimella kuvataan yhä useammin poliittisia tapahtumia erityisesti kiristyneissä tilanteissa. Esimerkiksi Ursula von der Leyen julisti syksyllä 2021 Valko-Venäjän rajalta tulevien pakolaisten käytön olleen hybridihyökkäys EU:ta vastaan (Euroopan komissio 2021). Uhkia kuvaavien käsitteiden lisäksi käytetään esimerkiksi vastakäsitteitä kuten hybridipuolustus (esim. Gaiser 2020), joskin tämä vaikuttaisi rajautuvan toistaiseksi selkeämmin operatiiviselle puolelle poliittisen keskustelun sijaan. Hybridipuolustuksesta puhutaan tyypillisemmin muunlaisten sanakääntein, kuten kansallisen tai alueellisen turvallisuuden kasvattamisena tai vahvistamisena: näin toimittiin esimerkiksi EU:n keskustellessa hybriditoimena pidettyä pakolaisten virtaa vuonna 2021 (kts. esim. Szcus 2021).

Puolustukselliselta kannalta on toistaiseksi epäselvää, voidaanko liberaalin demokratian ominaisuuksia vahvistamalla myös puolustautua hybridiuhilta, vai onko väistämättä tingittävä niistä arvoista, jotka tekevät demokratiasta demokratian (esim. Wigell 2019). Käytännössä kysymys on esimerkiksi tavoista vastata mis- ja disinformaation levitykseen suhteessa sanan- ja lehdistönvapauteen, mutta myös tarkoin harkitusta tasapainosta armeijan keinojen käytössä (Weissmann 2020, 77). Dilemma ei myöskään ole demokraattisille yhteiskunnille uusi, vaan sitä on pohdittu muun muassa Suomessa jo pitkään. Esimerkiksi Urho Kekkonen, kuvasi vuoden 1934 pamfletissaan Demokratian itsepuolustus liki täydellisesti nykyisen poliittisen ilmapiirin ongelmia:

Mutta varsin yleinen on käsitys, joka kieltää demokratialta kaikki itsesuojelu- ja itsepuolustustoimenpiteet. Erikoisen hyvin tämän käsityksen olemassaolon ovat

oivaltaneet nimenomaan kansanvallan vastustajat. He ovat saaneet sen varman vakaumuksen, että kansanvalta on jonkinlaista poliittista nahjusmaisuuutta, jonka korkein tunnuslause on alistunut "hällä väliä". Ja tämän vakaumuksensa mukaisesti, tietoisina siitä, että kansanvalta ei hyväuskoisuudessaan ryhdy minkäänlaisiin puolustustoimenpiteisiin, he ovat ohjanneet toimintansa usein erittäin häikäilemättömässäkin muodossa vastustuskyvyttömänä pitämäänsä kansanvaltaa vastaan. (Kekkonen 1934).

Tämä onkin nykyisten demokratioiden suurin ja polttavin kysymys, johon kuin vahingossa Venäjän hyökkäys Ukrainaan 2022 keväällä on antanut vähintään osittaisen vastauksen: demokratian ei tarvitse hyväksyä esimerkiksi mediaympäristössään Venäjän hallinnon narratiivisia välittävää ulkomaista toimijaa, vaan se voidaan sulkea ulos ilman voimakkaita poliittisia ongelmia sanan- tai lehdistönvapauden suhteen (Eurooppa-neuvosto 2022).

Venäjää pidetään länsimaisessa tutkimuskirjallisuudessa yleisesti ottaen ensimmäisenä valtiona, joka on hyödyntänyt voimakkaasti hybridisodankäynnin strategioita Ukrainassa 2014. Väitteestä myös kiistellään paljon, mutta tulkinnasta vallitsee laaja yksimielisyys muun muassa Natossa ja EU:ssa. Venäjää myös pidetään hybridisodankäynnin toimijana muun muassa sen pyrittä vaikuttamaan vuoden 2016 Yhdysvaltain presidentinvaaleihin. (Solmaz 2022.)

Hybridisodankäynti on siten vajaassa vuosikymmenessä siirtynyt voimakkaasti ei-valtiollisista toimijoista valtiollisten toimijoiden suuntaan. Valtiollista toimijaa saatetaan suorastaan vaatia taustatoimijaksi, jotta toimija määriteltäisiin hybriditoimijaksi (Moilanen 2021). Hybridiajan määritelmän kannalta olennaista on huomioda maailmanpoliittisesti neutraalimpi ajanjakso vuosien 2006 - 2014 välillä ja 2014 jälkeinen aika: ensimmäisen ajanjakson aikana sotateoimista erillinen siviilimaailma kehittyi ja loi otollisia välineitä sekä maaperää hybriditoimille.

Merkittäviin kehityskulkuihin kuuluu sosiaalisen median alustojen voimakas leviäminen, globalisaation eteneminen, vuoden 2008 talouskriisi ja 2014 alkanut pakolaiskriisi. Digitalisoitunut, globalisoitunut ja valtaosin markkinatalouden alainen liberaalidemokraattinen maailman osa joutui painimaan suurten haasteiden parissa aikana, jolloin autoritäärisemmät valtiot pystyivät hallitsemaan edellä mainittujen ilmiöiden ja tapahtumien vaikutuksia. Autoritäärisemmin johdetut valtiot kykenivät voimakkaammin sulkemaan rajojaan ja välttämään sisäisen kitkan kasvua, ottamaan valtion sisäistä taloutta hallintaan sekä rajoittamaan kansalaistensa pääsyä niin sosiaalisiin medioihin kuin vapaan lehdistön sisältöihin.

Valtiot, joille tilanteet tuottivat haasteita, vastaavasti paljastivat vihamielisille valtioille yhteiskuntiansa heikkouksia, joita voitaisiin hyväksikäyttää. Samoihin heikkouksiin pyrkivät myös valtion sisäiset poliittiset toimijat iskemään: erityisesti pakolaiskriisi nosti Euroopassa voimakkaasti oikeistonationalistisia toimijoita päättäviin elimiin asti, joskin nousun voidaan nähdä alkaneen erityisesti talouskriisin jälkeisenä reaktiona (Ratkovic 2017, 51). Poliittisesti salonkikelpoinen nationalistinen oikeisto kasvoi poliittisena voimana ja on mahdollistanut äärioikeistolaisen

narratiivin kasvun julkisessa keskustelussa (Lee 2021). Kasvun tapahduttua ennen suurta huomiota hybridisodankäyntiin ja maailman suurenevaan jakautumiseen autoritääristen valtioiden ja liberaalien demokratioiden leireihin, kansallisia ääriryhmiä ei lueta niinkään hybriditoimijoiksi vaan korkeimmillaan sisäisiksi terrorismiuhiksi (Supo 2021). Tämän luokittelun ongelmallisuuteen palataan tarkemmin johtopäätöksissä.

2.1 Hybridiaika vai hybridisen kylmän sodan aika?

Hybridiajan käsitteen kantava ajatus on yksinkertaistaa hybridikäsitteistön kenttää kytkemällä toiminta ajalliseen kontekstiin. Hybridisotaan liitetyistä toimista ja strategioista huomattava osuus liittyy 2000-luvun teknologian, globalisaation ja yhteiskuntien kehitykseen ja muuntuvat hybridivaikuttamisen toimet hyödyntävät vahvasti siviilimaailman kehitystä, kuten sosiaalisen median alustojen kasvua.

Huomionarvoista tämän tutkimuksen kannalta on, että niin sanotusti siviilimaailmassa kehittyneet tietyt osa-alueet ovat ennemmin mahdollistaneet entistä laajemman hybridisen toiminnan; ei niinkään, että hybridinen toiminta olisi luonut siviilimaailmaan toistaiseksi merkittävässä määrin uutta. Hybridisota tai -toimet ovat sittemmin vahingollisilta puoliltaan vaikuttaneet näihin korkeintaan jälkeenpäin. Tästä esimerkkinä keskustelualustat Twitter ja Facebook, jotka ovat antaneet alustan mis- ja disinformaation levittämiseksi. Vasta selkeän poliittisesti motivoituneen, vahingoittavan valtiollisen toiminnan myötä alustoille on ryhdytty kehittämään laillisia keinoja informaationvälityksensä ongelmallisen tiedon levityksen heikentämiseksi (kts. esim. Singh 2020).

Tämän työn kannalta hyödyllisen käsitteellistyksen tarjoavat Korkmaz ja Turan (2021), jotka käsittelevät tutkimuksessaan Yhdysvaltojen ja Kiinan välistä kilpailutilannetta hybridisenä kylmänä sotana. Heidän mukaansa tätä aikaa, jolloin hybridinen kylmä sota on käynnissä, voitaisiin kuvata siten hybridisen kylmän sodan aikana. Mielekkäin anti tutkimukseni kannalta Korkmazin ja Turanin arvioinnissa on huomio matalan intensiteetin pitkäaikaisesta konfliktista Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä, missä konflikteja käydään laajasti eri osa-alueilla. Laajan konfliktien kentän katsotaan osoittavan kylmän sodan piirteitä ja toisaalta näiden osa-alueiden solmiutumisen entistä tiiviimmin yhteen liki erottelmattomiksi toimiksi toisistaan ilmentää hybridisen sodan piirteitä (Korkmaz & Turan 2021, 377) Tähän kuvaukseen yhdyin omassa työssäni, joskin pidän tarpeellisena sekä laajentaa että syventää tätä kuvausta.

Korkmaz ja Turan nostavat Yhdysvaltojen ja Kiinan välisen kilpailutilanteen aikaamme määrittäväksi tekijäksi. Asetun voimakkaasti heidän esitystään vastaan useasta syystä: Korkmaz ja Turan esittävät hybridisotien alkaneen heti kylmän sodan päätyttyä ja irrottavat siten itsensä seikkaperäisemmin perustelematta poikkeavaan käsitykseen hybridisodista. Toisaalta he toteavat kylmän sodan asetelman olevan erityisesti juuri Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä, eivätkä he huomioi muita jakolinjoja työssään lainkaan. Tutkimuksessa tarkastellaan Yhdysvaltojen ja Kiinan välisiä suhteita vuodesta 2016 alkaen todeten kylmän sodan asetelman kiihtyneen siitä lähtien. Toisaalla he kuitenkin väittävät kylmän sodan asetelman olleen ilmeinen näiden valtioiden välillä 2001 syyskuun 11. päivästä lähtien, jättäen kuitenkin perustelematta sitä, millä tavoin WTC-iskut ovat millään muotoa merkityksellisiä juuri Kiinan ja Yhdysvaltojen välisissä suhteissa. Heidän esityksensä on monilta osin poukkoileva eikä siinä anneta koherenttia aikajanaa sille, mihin tämä hybridisen kylmän sodan aika tarkemmin siis sijoittuu. (Korkmaz & Turan 2021, 371, 383).

Korkmaz ja Turan myös toteavat useiden teknologisten innovaatioiden vaikuttaneen merkittävästi niin hybridisodankäynnin mahdollisuuksiin kuin heidän määrittelemäänsä hybridisen kylmän sodan monimuotoisuuteen. He eivät väitä, että hybridinen kylmä sota olisi sellaisten teknologisten innovaatioiden taustalla, joita kuitenkin siinä hyödynnetään. Vertailun vuoksi ensimmäinen kylmä sota oli useasti määrittämässä voimakkaasti sitä, miltä aika poliittisesti, taiteellisesti, taloudellisesti, teknologisesti ja sotilaallisesti näytti. Kylmän sodan aikaan viitataan luontevasti ja mukana kulkee mielekkäästi käsitys siitä, että juuri tuo maailmanpoliittinen tilanne vaikutti merkitsevästi ja laajasti yhteiskuntien toimintaan ja kehitykseen. Puolustan käsitteellistämäni hybridiajan kylmän sotaa, jota esittelen seikkaperäisemmin tutkimuksen luvussa kuusi, juuri tästä näkökulmasta: monimuotoiset siviiliyhteiskunnan innovaatiot ovat vaikuttaneet merkittävästi hybridisodan työkalupakkiin, jonka voi nähdä kiihdyttäneen myös kylmän sodan asetelmaa ja vastaavasti kylmenevä poliittinen ilmapiiri on alkanut vaikuttamaan myös siviiliyhteiskunnan innovaatioihin. Tällaisia ovat esimerkiksi verkkopalveluiden rajoittaminen ja alueellisesti toimivat sosiaalisen median alustojen kopiot, kuten Venäjällä Facebookia valtaosin korvaava VKontakte.

Vaikka Korkmaz ja Turan eivät tutkimuksensa päätelmistä vakuuta, heidän antinsa tälle tutkimukselle on vahvistava: jaamme havainnot kylmästä sodasta sekä selkeästi muista ajanjaksoista poikkeavasta ja omalaatuisesta aikakaudesta.

3 PUHEAKTITEORIA

Tässä luvussa esittelen puheaktiteorian pääpiirteet, illokutionaarisen ja perlokutionaarisen puheaktien käyttötapoja ja analyyssejä nykytutkimuksessa sekä esitän tapoja käsitellä hybridisodan ja hybridihäirinnän käsitetutkimusta puheaktiteorian avulla. Luvun lopuksi käsittelen lyhyesti edellä esiteltyä Korkmazin ja Turanin hybridisen kylmän sodan ajatusta puheaktiteorian tarjoamien käsitteiden avulla.

J. L. Austinin esittelemä teoria teoksessa *How to Do Things With Words* (1955) toimii tutkimuksessa pääasiallisena analyysivälineenä. Austin käyttää puheakteista ensisijaisesti sanaa ”performative”, mutta John Searlen täydennettyä teoriaa vuodesta 1971 lähtien ja hänen suosittuaan ilmausta ”speech act”, teoria tunnetaan pääasiassa nimellä puheaktiteoria (Mabaquaio 2018, 8). Suomenkielisessä tutkimuksessa törmää toisinaan myös puhetekoteorian käsitteeseen (esim. Vuori 2017 ja 2004). Teoria antaa mielekkäät välineet purkaa hybridisodan ja hybridihäirinnän käsitteiden perusteita ja rakennetta, mutta erityisesti sitä, mitä näihin käsitteisiin sisältyvillä implikaatioilla tehdään. Teoriaa hyödyntämällä tarkastelen, kuinka niin sodan, talouden, politiikan kuin sosiaalisen todellisuuden sfäreissä käsitteillä erotetaan kaksi selkeää osapuolta. Näiden osapuolten tunnistamisen lisäksi käsiteteoreettisen esityksen jälkeen esitellyt toimintasuositukset, varoitukset ja ennusteet voidaan puheaktiteorian avulla havainnollistaa esittävän laajamittaisessa mielessä poliittisten jännitteiden maailman, jonka rinnastus kylmään sotaan suoraviivaistaa kokonaistilanteen hahmotusta.

Puheaktiteoriaa on hyödynnetty erityisesti turvallistamiseen liittyvässä keskustelussa, missä Suomessa johtavana tutkijana on ollut Juha Vuori. Turvallistamisella tarkoitetaan sellaista toimea, jolla tuodaan uusia asioita turvallisuuskäsityksen ja -keskustelun piiriin. Kiistaa on aiheutunut osaltaan siitä, kuuluvatko turvallistamisen puheaktit illokutionaaristen vai perlokutionaaristen puheaktien piiriin. Juha Vuori ratkaisee asian niin, että illokutionaarisilla puheteoilla tarkoitetaan konventioiden mukaisia puhetekeja, joilla on konventionaaliset seuraukset. Tällaisia puheakteja ovat

esimerkiksi lupaukset ja julistukset, joissa sanomalla tapahtuu jotain sitovaa: lupauksen tapauksessa lupauksen osapuolille syntyy suhde, jossa on velvollisuuksia, oikeuksia, oletuksia ja se muovaa osapuolten välistä suhdetta. Perlokutionaariset puheaktit vastaavasti ovat puhumalla tehtäviä tekoja, joiden vaikutus riippuu kuulijasta. Näihin kuuluu esimerkiksi uhkailu, pelottelu ja suostuttelu, sillä minkäänlainen konventio ei ohjaa sitä, kokeeko kuulija lopulta pelkoa tai suostuuko hän toimimaan suostuttelun seurauksena. (Vuori 2004, 95).

Turvallistaminen on hybridikäsitteiden analysoinnissa tärkeä käsite, sillä sitä käytetään perusteena käsitevalinnoille (esim. Wigell 2018, 22). Turvallistamisessa myös yhdistyy niin illokutionaarinen kuin perlokutionaarinen puoli: aiemmin vähemmän tai jopa täysin turvallisuuteen liittymätön aihealue esitellään turvallisuuden kontekstissa, jolloin perlokutionaarisen puheaktin seurauksena aihealuetta voidaan vaatia valtiolle tyypillisen parlamentaarisen järjestyksen ulkopuolella hoidettavaksi asiaksi. Tapauksittain myös valtiojohto voi itse julistaa aihealueen sellaiseksi turvallisuuskysymykseksi, että se tulee hoitaa ohi normaalikäytänteiden. Esimerkiksi Suomessa turvallistettiin vuonna 2020 Covid-19 pandemiatoimet illokutionaarisin keinoin, joiden avulla voitiin rajoittaa ihmisten liikkumista tai liikkeiden aukiololupia. Suoremmin yksilöihin kohdistuva politiikka kuitenkin nojasi paljon perlokutionaariisiin puheakteihin, eli suosituksiin: sen onnistuminen oli riippuvaista kuulijasta ja tämän reaktiosta kulloiseenkin suositukseen.

Tässä tutkimuksessa yksinkertaisimmillaan jako perlokutionaariisiin ja illokutionaariisiin puheakteihin piirtyy tarkasteltavissa tutkimuksissa siten, että suorat ja selkeät toimintasuositukset ovat illokutionaarisia, kun taas käsitteiden sisällön tulkinat ja tulkinnoista lähtevät seuraukset ovat perlokutionaarisia puheakteja ja sen seurauksia. Näitä rajanvetoja tarkennetaan seuraavissa luvuissa käsitteiden tarkemman tarkastelun yhteydessä.

Austinin puheaktiteoriassa puheaktin on täytettävä tiettyjä ominaisuuksia, jotta puheakti olisi lähtökohtaisesti tyydyttävä. Sillä on oltava konventionaalinen menetelmä, tekijöiden ja olosuhteiden on oltava asianmukaiset, menettelyn tulee olla suoritettu toimijoiden toimesta oikein ja täydellisesti sekä tiivistetysti noudatettava tekijän aitoja ajatuksia ja toimia sen mukaisesti. (Austin 1955, 14–15). Nämä lähtökohdat puheaktin tyydyttävyydelle antavat mielekkään rajausmenetelmän sille, minkälaisia puheakteja tutkimuksessa voi ottaa käsittelyyn. Tavoitteena on tarkastella hybridisodan käsitteen sisältöä ja tuoreempaa käsitteellistä esitystä hybridihäirinnästä. Kyseiset tutkimukset täyttävät hyvin samankaltaisilla tavoilla puheaktin tyydyttävyyden ehdot: Tässä analyysin kohteena on kaksi tutkimusta ja teoriaa, jolloin konventionaalisen menetelmän määritelmä täyttyy tieteellisen yhteisön metodien noudattamisella. Hybridisodan ja hybridihäirinnän teorioiden julkaisualustoina toimii luotettavat tutkimusinstituutit, Potomac Institute for Policy Studies ja Ulkopoliittinen instituutti

tässä järjestyksessä. Instituuttien toiminnan luottamuksellisuus perustuu pitkälti siihen, että ne huolehtivat tuottamansa sisällön noudattavan konventionaalaisia menettelytapoja. Niiden julkaisuista voi olettaa ilman poikkeavaa syytä, että kirjoittajien sanat noudattavat kirjoittajien aitoja ajatuksia, eivätkä he esimerkiksi tarkoituksellisesti pyri johtamaan lukijaa harhaan tai valehtelemaan, koska tutkimuksilla on käytännössä tarkoitus vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja aikalaiskeskusteluun tarjoamalla ajantasaista tietoa ja suosituksia toimenpiteille. Tämän vuoksi tarjottavien suositusten on oltava puheaktin tekijän näkemyksen mukaan aidosti niitä toimia, joita tutkitun perusteella on tehtävä. Jos hän kuuluu itse toimien mahdolliseksi tekijäksi, hänen tulee toimia omien suosituksiensa mukaisesti. Tämän tutkimuksen aikana ei ole ilmennyt mitään syytä epäillä Frank Hoffmanin tai Mikael Wigellin yhdenmukaisuutta sanottujen sanojen ja varsinaisten ajatusten välillä.

Suomen ulkopoliittinen instituutti ja Potomac Institute for Policy Studies, jotka ovat toimineet tarkasteltavien käsitteiden tutkimusten julkaisijoina, tuottavat tietoa poliittisille päätäntäelimille. Instituuttien konventioiden mukaisesti tuotettu tutkimus ja teoria suosituksia myöten noudattaa selkeää puheaktin kulkua. Tutkimuksen keskiössä on, kuinka käsiteltävät teoriat perlokutionaarisilla puheakteilla ilmentävät kahteen jakautunutta poliittista ympäristöä. Huomioon otetaan myös selkeiden illokutionaaristen puheaktien mukaiset suositukset, ja kuinka nämä suositukset toteutessaan myös rakentavat ja vahvistavat tätä kahtia jakautunutta maailmaa.

Hybridisotaa ja -häirintää määrittelevät tutkimukset käyttävät Austinia mukailen erityisesti kuvailevia puheakteja. Tätä voi pitää tyypillisenä tutkimukselle ylipäättään, kun tutkimuksen tavoitteena on kuvailla ilmiötä. Austin kirjoittaa, että kuvailevien väitteiden totuuteen vaikuttaa se, mitä niihin sisällytetään, mitä jätetään pois, ovatko ne harhaanjohtavia tai sisältävätkö ne muita vastaavia epämääräisyyksiä (Austin 1955, 145). Tässä on olennaista huomioida kuvailevien puheaktien myös luovan todellisuutta: tutkimuksien suositukset sekä tavat kuvailla ilmiötä ja asioita realisoituvat sekä poliittisina toimina, kuten lakeina, että sosiaalisina reaktioina, kuten salaliittoteorioina. Vaikka tutkimuslaitoksien suositukset eivät suoraan luo lakeja sellaisenaan, niiden voimaa voidaan pitää jossain määrin illokutionaarisena: ne luovat pohjan ja tarpeen lain tai säädöksen luomiselle. Käsitteiden määrittelyyn liittyvien puheaktien syvempi tarkastelu täydentää turvallisuuspoliittista tutkimuskenttää.

Tärkeää tässä on huomioida, mitä ja miten asioita kuvataan ja mitä pidetään relevanttina. Sekä Hoffman että Wigell ottavat lähtökohdakseen puolustautumiseen kytkeytyvän asetelman. Puolustautuminen väistämättä tarkoittaa olemassa olevaa uhkaa, jolta puolustaudutaan. Wigell kuvailee selkeästi demokraattisen ja autoritäärisen vallan välistä taistoa, kun Hoffmanin tutkimuksessa sanaa demokratia ei mainita kertaakaan yhtä alaviitettä lukuun ottamatta. Hoffman sen sijaan kuvailee tilannetta

lännen näkökulmasta: länsi mainitaan yhteensä 18 kertaa, niin yhteiskunnan, armeijan, sotastrategian kuin doktriinin yhteydessä. Länttä hän ei tarkemmin määrittele, mutta länsi määrittyy kuvauksissa erityisesti sen vastustajien kautta. Vastustajiksi esitellään hallinnollisesti suoraviivaisemmat, globalisaatiokehitystä vastustavat toimijat, joilla on usein uskonnollisia ja poliittisia motiiveja toiminnalleen. Hallinnon suoraviivaisuudella viitataan epäsuorasti länsimaalaisen hallinnon demokraattisuuden tuomiin haasteisiin ja vastaavasti vastapuolen autoritäärisempään hallintoon. Hoffman kirjoittaa johtopäätöksissä

The West remains unprepared to provide security against a political or ideological opponent who does not share or suffer from our intellectual or institutional boundaries. (Hoffman 2007, 56)

Hoffmanin lännen määritelmään palataan tutkimuksessa tarkemmin vielä myöhemmin, mutta tässä kohdin on hyvä huomioda olennainen kytkös Wigellin ja Hoffmanin viholliskuvien suhteen: hybridisodan lähtöpisteenä on ollut alun perin erityisesti uhattu "länsi", joka on tarkemmin määritelty Wigellin työssä liberaaliksi demokratiaksi, ja hybriditoimijana toimii autoritäärisesti hallinnoitu toimija. Myös muissa vastaavien instituutioiden antamissa määritelmässä esimerkiksi hybridivaikuttamisen suhteen kohteeksi määrittyvät erityisesti demokraattiset instituutiot - olivatpa ne valtioita tai muita demokraattisesti toimivia tahoja (kts. esim. European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats 2022). Asetelma, jossa määrittyvät selkeä vihollinen ja siltä puolustautuva taho, on tämän tutkimuksen ytimessä.

Vastakkainasettelu lännen ja muun sekä demokraattisen ja autoritäärisen välillä ovat hybridikäsitteitä määrittelevissä tutkimuksissa olennaisia piirteitä tämän tutkimuksen kannalta. Näitä piirteitä ei kuitenkaan lähtökohtaisesti pidetä kaikista oleellisimpina, vaan asetelmassa huolehditaan ennemmin kyseisen valtion päätäntäelimille tärkeästä tiedonannosta omien heikkouksien suhteen. Määrittelevät toimijat asettavat itsensä nimenomaisesti puolustusasetelmaan ja sulkevat siten itsensä hyökkäyksellisen roolin ulkopuolelle. Vaikka puolustustoimiksi suunnitellut suositukset toimivat selkeiden illokutionaaristen eli konventionaalisten puheaktien mukaisesti, toimijan mahdollisuus toimia itse aggressiivisena osapuolena on perlokutionaarisella puheaktilla jätetty ulkopuolelle. Teoreettisesti katsottuna mahdollisuus on suljettu täysin pois: tilannetta määrittäväksi toimijaksi on määritelty globalisaatiota ja demokratiaa vastustava taho, jonka kohteena on oltava "länsimainen yhteiskunta" tai myöhemmin "liberaali demokratia". Vaikka toimet ja strategia olisivat yhdenmukaiset päinvastaisessa tilanteessa, sitä ei hybridisodaksi kutsuta - parhaimmillaankin se lasketaan hybridipuolustautumiseksi. Erityisesti yhdysvaltalainen käsitys valtion intressien puolustamisesta hyvin monen tyyppisten interventioiden avulla tekee tällaisen määrittelyn mielekkyydestä haasteellista.

Korkmaz ja Turan puolestaan kuvailevat maailmanpoliittista tilannetta hybridisenä kylmän sodan aikana. He määrittelevät tämän vuoden 2021 tutkimuksessaan *Analysis of the Competition Between China and the US in the 21st Century from the Perspective of the Concept of Hybrid Cold War* keskittyen erityisesti Yhdysvaltojen ja Kiinan väliseen taloudelliseen kilpailutilanteeseen, joskin myös sotilaalliset toimet saavat sijaa tarkastelussa. Korkmaz ja Turan pyrkivät työssään perustelemaan omia päätelmiään vetoamalla selkeämmin lähteisiin tai laajasti hyväksytyihin konventioihin. He yleensä argumentoivat yksinkertaisesti toteamalla asioita:

In fact, it would not be wrong to identify the form of war that emerged after the end of the Cold War with the concept of hybrid war. Indeed, the use of the term hybrid war also transformed the characteristics of the Cold War concept. (Korkmaz & Turan 2021, 371).

Vaikka Korkmaz ja Turan viittaavat useasti Hoffmanin työhön hybridisodan käsitteestä, he eivät tyydyttävästi perustele syytä poikkeavalle väitteelle hybridisotien esiintymisen alkamisajankohdasta. Myöskään perusteluita kylmän sodan konseptin muutokselle hybridisodan määritelmän myötä ei anneta riittävästi. Heidän tutkimustaan ei sen puutteiden vuoksi tässä käsitellä puheaktiteorian avulla, mutta heidän esittelemänsä hybridisen kylmän sodan käsite on niin läheinen esittelemälleni hybridiajan kylmälle sodalle, että olisi älyllisesti epärehellistä olla huomioimatta sitä.

4 HOFFMANIN HYBRIDISOTA

Tässä luvussa tarkastelen Frank Hoffmanin hybridisodan käsitettä. Kiinnitän huomion erityisesti käsitteen muodostamisen perusteluihin, joissa perlokutionaariseksi puheaktiksi lukeutuva vakuuttelu ensisijaisesti tapahtuu. Näihin vakuutteluihin sisältyy olennaisesti hybridisodan tulevat ongelmakohdat käsitteen määrittelyssä, kun kysymykseksi nousee tekijän ja toimien suhde määrittävänä tekijänä. Luvun lopussa annan esimerkkejä määritelmän erilaisista kehityksistä, joista tekijän ja toimien painotus korostuu.

Hybridisodan käsite esitellään julkisuudessa ensimmäistä kertaa Frank Hoffmanin ja James Mattsonin lyhyessä artikkelissa vuonna 2005 *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*. Hoffman kuitenkin antaa kunnian ensimmäistä kertaa ”hybrid war” -käsitteen käytöstä artikkelinsa alaviitteessä Robert G. Walkerille ja hänen julkaisemattomalle maisterintutkimuksellensa vuodelta 1998.

Tutkimuksella tehtävillä puheakteilla, erityisesti turvallisuuteen liittyvällä tutkimusalalla, voi olla merkittäviä seurauksia. Frank Hoffman kuvaa artikkelissaan selväsanaisesti tutkimuksensa päämäärän:

Good theory should offer three components. The first is a descriptive element, which historically or empirically explains past and present phenomena. Next, a predictive element that projects trends objectively or offers the ability to anticipate future occurrences. Finally, it should present some prescriptive advice to guide policy in the future. (Hoffman 2007, 55)

Tutkimusta ovat motivoineet arviot uuden tyyppisistä sodankäynnin tavoista. Aihetta tutkittiin eri maissa 2000-luvun vaihteessa useista eri näkökulmista, joita Hoffmanin tutkimuksessaan hyödyntää. Ensimmäiseksi hybridisodan prototyyppiksi Hoffmanin kuvaa vuonna 2006 käytyä Israelin ja Hizbollahin välistä sotaa. Hizbollah on muun muassa Yhdysvalloissa määritelty terroristijärjestöksi, mutta Venäjä ja Kiina eivät ole näin tehneet. Hizbollah on sekä poliittinen että sotilaallinen järjestö, ja osa valtioista määritteleeekin vain sen aseellisen siiven olevan terroristinen, mutta poliittisen

ei. Prototyyppinä Hizbollah on erityisen hyvä hybriditoimija: se on ei-valtiollinen toimija, jolla on poliittisia päämääriä. Se on valmistautunut sodankäyntiin hyvin, osaa käyttää sota-alueita taitavasti hyödykseen ja kykenee toimimaan omia voimiaan huomattavasti suurempaa vastustajaa vastaan. Erityisen tästä sodasta tekee Hoffmanille se, kuinka ei-valtiollinen, mutta hyvin järjestäytynyt organisaatio kykenee vastustamaan sotilaallisilta kyvyiltään länsityyppistä armeijaa. Uhkakuva täten piirtyy siihen, miten juuri länsimainen - yhdysvaltalainen - sodankäynnin tapa ei välttämättä kykeneekään vastaamaan kaikkiin haasteisiin.

Asymmetrinen toiminta onkin yksi hybridisodan merkittävimpiä määritteitä: hybriditoimija kykenee saavuttamaan pienillä resursseilla suurta vahinkoa vastapuolelle. Yhdysvaltojen ollessa asevoimiltaan maailman suurin, intressi ymmärtää pienemmän toimijan mahdollisuuksia sodassa ovat ilmeisiä.

Poliittisia suosituksia tekevän instituutin alaisuudessa on huomattavaa, että Hoffmanin tutkimuksen tavoitteena on antaa yhdysvaltalaisille päätöksentekojärjestelmille tietoa niistä koskettavista uhista ja mahdollisuuksista. Näkökulma on täten väistämättä Yhdysvallat vastaan muut. Vastaava asetelma tullaan huomaamaan myös hybridihäirinnän käsitteen analyysissä.

Hoffman määrittelee hybridisodan seuraavalla tavalla:

Hybrid Wars incorporate a range of different modes of warfare, including conventional capabilities, irregular tactics and formations, terrorist acts including indiscriminate violence and coercion, and criminal disorder. (Hoffman 2007, 14)

Hoffmanin mukaan hybridisodan keinoja voivat käyttää niin valtiot kuin monet ei-valtiolliset toimijat. Käsitteen luonnin aikaan valtioiden täydessä mitassa harjoittaa hybridisotaa ei kuitenkaan ollut ilmennyt, tai tällaista esimerkkiä ei annettu.

Tässä mielessä on ymmärrettävää, miksi vuoden 2001 World Trade Center -iskut ovat toimineet yhtenä motiivina päivittää yhdysvaltalaispuolustusta kattavampaan ymmärrykseen sodankäynnin tavoista (Hoffman 2007, 11 & 13). On kuitenkin huomionarvoista, että vaikka terroristinen toiminta lasketaan mukaan yhdeksi hybridisodankäynnin välineeksi, ei WTC-iskun tehnyttä al-Qaidaa pidetä millään muotoa hybriditoimijana. Myöhemmin al-Qaidasta eronnut ja mainetta niittänyt ISIS on terroristisen toiminnan lisäksi kuvattu useammin myös hybriditoimijana (Jasper & Moreland 2014). Kyseessä ei liene se, että ISIS oli hetken aikaa voimakas toimija myös konventionaalisen territoriaalisen sodan mielessä, vaan hybriditoimijan käsite vain ei vielä ollut käytössä al-Qaidan noustessa maailman tietoisuuteen.

Hoffmanin tutkimuksessa käydään läpi 2000-luvun taitteen sodankäynnin nykytutkimusta ja teoreettisia esityksiä uudenmuotoisista sodista. Näitä kuvauksia ovat erityisesti 1) neljännen sukupolven sodankäynti (4th generation warfare), 2) yhdistelmä sodat (compound wars) ja 3) rajoittamaton sodankäynti (unrestricted warfare).

Hybridisodan käsitteen sisällön muodostamisessa hän hyödyntää ensimmäisestä ennen kaikkea ajatusta konfliktin sumentunutta luonnetta ja valtion väkivaltamonopolin katoamista, toisesta konventionaalisten ja epäkonventionaalisten kykyjen synergistisiä etuja. Kolmannesta vastaavasti moniulotteisuuden ja yhdistelmien konseptit ovat kriittisiä rakennuspaloja Hoffmanin argumentille. Lisäksi Hoffman hyödyntää Arquillan ja T.X. Hammesin verkostovoimankäytön analyyssejä sekä Australian maavoimien arvioita operationaalisen ympäristön monimutkaistumisesta ja tulevien vastustajien opportunistisesta luonteesta. (Hoffman 2007, 30).

Tutkimuksessaan Hoffman käy yksityiskohtaisesti lävitse, millaisia piirteitä hän on omaksunut hybridisodan käsitteellistykseensä muilta. Suuren painoarvon hän antaa Qiaon ja Wangin moniulotteisuuden ja yhdistelmien ideoille rajoittamattoman sodankäynnin kuvauksissa (Hoffman 2007, 30). Syystä tai toisesta Hoffman pitää oleellisempaan korostaa analyytikoiden kansallisuutta kuin heidän henkilöityttään: hän mainitsee tutkijat nimeltä vain yhden kerran, ja viittaa heihin muutoin kiinalaisina. Myös alaviitteissä viitataan teokseen ilman nimiä, mikä poikkeaa hänen muusta viitustavastaan. Länsimaisia tutkijoita, vaikka heidän antinsa olisi lopullisen käsitteen muodostuksessa huomattavasti vähäisempi, hän nimeää merkittävästi useammin. Tämä mahdollisesti tahatonkin toimi vahvistaa mielikuvaa Hoffmanin länttä painotavasta perspektiivistä, jossa rakennetaan selkeä arvoero lännen ja sitä mahdollisesti uhkaavan muun maailman välille.

Hoffmanin työtä motivoi tarve länsimaisen käsityksen päivittämiseen uudentyyppisten sotien edessä: "The limitations of existing Western or American doctrine and operating concepts for techno-centric solutions and Stand Off Warfare are quite evident. New concepts and operational art modifications are undoubtedly necessary for this emerging threat" (Hoffman 2007, 41). Yhdysvaltojen panostaessa rahallisesti eniten maailmassa aseelliseen voimaansa, on ymmärrettävää, ettei sodan käsitys näytä samalta toisista näkökulmista katsottuna ja tarve kokoavalle käsitykselle on olemassa. Muiden valtioiden tutkimuksellisten näkökulmien huomioiminen uudentyyppisessä sodankäynnissä avustaa ja avartaa näkemystä, joka voisi jäädä asemahdilta muutoin huomioimatta. Osaltaan silmiinpistävää on, ettei Hoffman löydä tai hyödynnä venäläistä sotatutkimusta työssään lainkaan. Venäläistutkimus tulee huomioituna lähinnä sivuhuomautuksena multimodaalisen sodankäynnin yleisestä huomiosta, mutta Hoffman ylistää australialaista Mike Evansia tämän syvästä ymmärryksestä lainaten häneltä seuraavaa:

.. that British, French and Russian defense experts now speak of the rise of multi-variant warfare. They speak of a spectrum of conflict marked by unrestrained Mad Max wars in which symmetric and asymmetric wars merge and in which Microsoft coexists with machetes and stealth technology is met by suicide bombers. (Evans 2003, 136 Hoffmanin 2007, 27 mukaan).

Argumentissa korostuu vastakkainasettelu eri tahtiin kulkevan teknologisen kehityksen johdosta. Tämä hahmotus antaa lisää käsitystä sille, millaisena Hoffman lännen näkee: teknologisesti ylivoimaisesti kehittyneenä rajoiltaan epämääräisenä kollektiivina, jonka ytimessä on Yhdysvallat ja jota vastaan voidaan hyökätä niin alkeellisin kuin kehittyneinkin välinein. Hybridisodat sekoittavatkin valtiollisen konfliktin tappavuuden sekä epäsäännölliseen sodankäyntiin kuuluvan fanaattisen ja pitkittyneen palon. Hybridi-etuliite tavoittaa sekä organisaatorakenteen että toimien hybridisyyden:

Organizationally, they may have a hierarchical political structure, coupled with decentralized cells or networked tactical units. Their means will also be hybrid in form and application. In such conflicts, future adversaries (states, state-sponsored groups, or self-funded actors) will exploit access to modern military capabilities including encrypted command systems, man-portable air to surface [pitänee olla "surface to air"] missiles [...] as well as promote protracted insurgencies that employ ambushes, improvised explosive devices (IEDs), and coercive assassinations. This could include states blending high-tech capabilities, like anti-satellite weapons, with terrorism and cyber-warfare directed against financial targets. Conflicts will include hybrid organizations [...] employing a diverse set of capabilities. Additionally, states can shift their conventional units to irregular formations and adopt new tactics (Hoffman 2007, 28).

Hybriditoimija määräytyy siis paljolti sen perusteella, ketä vastaan vahingoittavaa toimintaa tehdään. Hoffman huomioi useaan otteeseen toimijan sotilaallisen voiman olevan heikompaa suhteessa vastustajaansa ja selkeää poikkeavuutta länsimaisesta konventioista sodankäynnin suhteen. Hybriditoimijaa luonnehditaan selkeästi aggressiivisena osapuolena, joskin epäselväksi jää se, kuinka paljon painoarvoa puolustukselliselle toiminnalle Hoffman antaa.

Hoffman korostaa länttä nimenomaan Läntenä, joka voidaan ymmärtää erisnimeksi eli tulkita tapana korostaa lännen toimijuutta selkeänä omana entiteettinään. Tässä mielessä on ongelmallista jättää länsi tarkemmin määrittelemättä (Pennanen & Jouhki 2016, 14 - 15). Hoffmanin lännen voidaan kuitenkin olettaa noudattavan sellaisia läntisen rajoja, joissa Yhdysvallat on länsimaisuuden kirkkain ilmentymä vastustajan näkökulmasta: hybridisodankäynnin monimuotoisten toimien uniikki yhdistely ja harkittu synergia on Hoffmanin mukaan "specifically designed to target Western societies in general and American vulnerabilities in particular" (Hoffman 2007, 14).

Hybridisodankäynti ei Hoffman mukaan täysin korvaa tai poista konventionaalista sodankäyntiä, vaan ennen kaikkea monimutkaistaa 2000-luvun puolustussuunnittelua. Huomionarvoista on, että Hoffman sijoittaa Yhdysvallat toistuvasti puolustajan asemaan. Näin siitäkkin huolimatta, että hän kuvaa seuraavaksi hybriditoiminnan voivan tulla omaksutuksi myös valtiotasolla siten, että nämä voivat estää yhdysvaltaisten mahdollisuuden puuttua tapahtumiin onnistuneesti. Hoffman kuvaakin tilannetta näin:

In any event, they will seek to disrupt our freedom of action, drive up the costs of any American intervention, and finally, deny us our objectives. (Hoffman 2007, 43).

Hoffman korostaa huomioissaan yhdysvaltalaisen puolustusajattelun päivittämisen tarvetta niin kulttuurisesti kuin institutionaalisestikin. Hän toteaa, että Yhdysvallat ei voi vain valita niitä sotia, jotka se haluaa taistella, vaan voidakseen huomioida laajemmin valtion turvallisuusintressit sen on laajennettava käsitystään westfalenilaisesta mallista ja konventionaalista operaatioista. Hoffman viittaa Michael Horwardin lausumaan, jonka mukaan nykyisissä yhteenotoissa taistelu sodassa ja rauhan turvaaminen eivät ole erotettavissa toisistaan, vaan ne sulautuvat toisiinsa ja kummankin suoritus määrittää toisen onnistumista (Hoffman 2005, 46). Yhdysvaltaisveitoisten rauhanturvaoperaatioiden entistä sotaisammalta vaikuttava luonne ei siis liene sattumaa. Siinä missä vuoden 2022 Venäjän ”erityisoperaatio” Ukrainassa kohtaa eurooppalaisessa ymmärryksessä osin huvittuneisuutta ja osin inhoa, sitä joka tapauksessa systemaattisesti vääränä toimintana pitäen, Yhdysvaltain ”interventiot” saavat usein vähintään valtiotasolla poliittisten liittolaisten hiljaisen hyväksynnän.

Implikaatiot tiedusteluorganisaatioille ja yleisesti tiedustelun rooli on Hoffmannin mukaan niin suuri, että se vaatii erillistä tutkimusta ja paneutumista asiaan. (Hoffman 2007, 47) Tämän rajauksen tähden tiedustelua ei tässäkään tutkimuksessa käsitellä.

Hybridisotaa voi pitää ensimmäisenä jäsenenä hybridikäsiteperheessä, joilla valtiota kohtaan vihamielistä toimintaa 2000-luvulla kuvataan. Tukevana käsitteenä sille on jo lähtökohtaisesti ollut hybridiuhan käsite, mutta sittemmin käsite on saanut rinnalleen hybridivaikuttamisen ja myöhemmin tarkemmin käsiteltävän hybridihäirinnän käsitteet. Hybridivaikuttaminen on erityisesti Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen (European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats eli Hybrid CoE) käytössä, vaikka hybridisodan käsitettäkin käytetään. Käsitteen vallinnalla on merkitystä siltä kannalta, että ei-sotilaalliseen ja ei-kineettiseen vaikuttamiseen keskittyvää toimintaa voidaan tunnistaa laajalla kentällä ja torjunnalle on mahdollista valjastaa laajat yhteiskunnalliset välineet. Onnistuvaan torjuntaan kuuluu tässä ajattelussa, että se ei ole puhtaasti sotilaspuolustusellinen toimi.

Hybriditoimien uhka demokraattisiin valtioihin ja instituutioihin nähden käy selvästi esiin hybridiosaamiskeskuksen hybridiuhan kuvauksesta:

The term hybrid threat refers to an action conducted by state or non-state actors, whose goal is to undermine or harm a target by influencing its decision-making at the local, regional, state or institutional level. Such actions are coordinated and synchronized and deliberately target democratic states' and institutions' vulnerabilities. (Hybrid CoE, 2022).

Hybridiosaamiskeskuksen toiminnan keskiössä on virallisen nimensä mukaisesti tunnistaa ja torjua hybridiuhkia. Uhkan kuvaus osoittaa suojeltavan - eli uhatun

- asian olevan demokraattisen valtion tai instituution päätöksenteko. Yksinkertaisimmillaan siis hybridiuhka on toimintaa, jolla halutaan vahingoittaa tai vaikuttaa demokraattiseen päätöksentekoon. Huomioiden aiemmin käsitelty hybridisodan käsite, hybridiuhan merkityksen voidaan nähdä siirtyneen viholliskuvana eteenpäin sellaisenaan ja nousseen täysin käsitteen keskiöön.

Hybridiosaamiskeskuksen tutkimusjohtajan Hanna Smithin mukaan hybridi-toiminta kuuluu autoritääristen valtioiden toimintakulttuuriin. Valtioiden lisäksi hybriditoimijoiksi lukeutuvat myös sellaiset ei-valtiolliset toimijat, joiden toimintaan kuuluu haastaa demokraattisia järjestelmiä, jotka kokevat demokraattiset arvot uhaksi ja katsovat demokraattisen järjestelmän heikentymisen mahdollisuutena nostattaa omaa valtaansa. (Moilanen 2021).

5 HYBRIDIHÄIRINNÄN KÄSITE PUHEAKTINA

Mikael Wigell määrittelee artikkelissaan *Hybrid interference as a wedge strategy: a theory of external interference in liberal democracy* (2019) hybridihäirinnän käsitteen. Artikkelin on julkaistu suomeksi liki samanmuotoisena Ulkopoliittisen instituutin raportissa *Hybridivaikuttaminen ja yhteiskunnan resilienssi – ulkoisen häirinnän mahdollisuudet ja torjuntakyky liberaaleissa demokratioissa* (Mikkola ym. 2018). Jälkimmäisessä raporttimuotoisessa julkaisussa on myös muita kirjoittajia osioissa, jotka täydentävät kuvaa Wigellin kiilastrategiaksi määriteltyä strategisen häirinnän kuvaa konkreettisin esimerkein. Tässä viitataan suomenkieliseen versioon sen ollessa verrannollinen julkaisu Hoffmanin artikkeliin nähden: molemmat paperit päättyvät teorioidensa muodostuksen pohjalta konkreettisiin toimintasuosituksiin. Tässä luvussa käyn lävitse Wigellin esitystä hybridihäirinnän käsitteestä ja sen perusteista. Näitä peilaan aiemmin käsiteltyihin Hoffmanin puheakteihin, eli kuinka niiden vaikutukset näkyvät tai jäävät näkymättä Wigellin esityksessä. Erityisen hedelmällisen tästä tekee kohtuullinen ajallinen etäisyys hybridisodan ensimmäisestä seikkaperäisestä esityksestä ja Wigellin lähestymistapa perustella hybridihäirinnän käsitteen muotoa muiden hybridikäsitteiden kritiikin avulla.

Wigell käy artikkelissaan lävitse hybridisodankäynnin käsitteeseen liittyvää kriittistä keskustelua. Osa kriitikoista kallistuu väittämään, jonka mukaan hybridisodankäynti ei itse asiassa tarjoa mitään uutta. Tämä kritiikki tulee pitkälti sotahistorioitsijoiden puolelta, jotka osoittavat erilaisten samanaikaisten toimien käytön liki koko tunnetun historian ajalta. Tähän liittyen Wigell puolestaan argumentoi, kuinka poliittis-taloudelliset kontekstit, jossa niitä käytetään, ovat muuttuneet erityisesti internetin ja globalisaation myötä (Wigell 2018, 23).

Toiset ovat kiinnittäneet hybridisodan tiiviisti Venäjään ja erityisesti sen 2014 operaatioon Ukrainassa ja kritisoineet, ettei käsite riittävästi kuvaa Venäjän strategista ajattelua. Tämän kritiikin mukaan Venäjän toiminta 2014 tyhjäntyy yksinkertaisem-

min toiminnaksi, jossa käytettiin olosuhteisiin nähden soveltuvaa strategiaa tavoitteiden saavuttamiseksi (Wigell 2018, 24). Periaatteessa kyseinen kritiikki tekisi hybridisodankäynnin käsitteen tyhjäksi: onhan kyseessä suunniteltu ja vastapuolen heikkouksia hyväksikäyttävä toimintamalli, eli käytännössä olosuhteita hyödyntävää strategista ajattelua. Ajattelutapa ei anna kuitenkaan mielekkäitä välineitä varsinkaan poliittisten tai puolustuksellisten toimien luontiin. On lisäksi myös huomionarvoista, että Venäjän toimien kuvailu hybridisotana sivuuttaa Hoffmanin huomiot, jonka mukaan hybridisota on resursseiltaan tai sotavoimaltaan heikomman valtion tai organisaation valinta (Hoffman 2007, 41). Huomiot ovat toimineet vakuuttelun perusteena hybridisodan käsitteen tarpeelle, siis perlokutionaarisina puheakteina, mutta se ei ole vastaavalla tavalla siirtynyt määritelmälle oleelliseksi tekijäksi. Käytännössä hybridisodan keinoin voitaneen säästää resursseja. Puolustautumisen kannalta on kuitenkin täysin eri asia, käyttäkö hyökkääjä vähäisiä resurssejaan mahdollisimman tehokkaasti vai pyrkiikö se mahdollisimman vähäiseen resurssien käyttöön.

Hybridisyyden kritiikin jälkeen Wigell keskittyy käsitteen loppuosaan, eli kritiikkiin kuvata toimintaa sodankäyntinä. Hän yhtyy kritiikkiin ja kuvaa käsitteen käytön lisäävän riskiä yhteiskunnan tarpeettomasta turvallisumisesta ja mahdollistavan jopa konfliktien eskalaatioita. Wigellin mukaan osin näistä johtuen hybridivaikuttamisen käsitteen käyttö on kasvanut erityisesti julkisessa keskustelussa, jossa painotus on ei-sotilaallisissa, piilotetuissa vaikuttamistoimissa, jotka eivät välttämättä näyttyvät negatiivisessa valossa. (Wigell 2018, 24).

Käytännössä käsitteen valintaa on siten ohjannut perlokutionaarisen puheaktin vaikutusten hallinta: jos sodan tai sodankäynnin käsite voi lisätä yhteiskunnallisia riskejä, käsitettä muuttamalla tätä riskiä ajatellaan voivan hallittavan. Yliturvallistamisen huolen voikin tulkita olevan Wigellille motivoiva peruste sille, miksi alkuperäisestä ilmiön kuvauksesta voidaan tiputtaa sodankäynnin viittaus pois. Vaikuttamista hän pitää kuitenkin ongelmallisena. Esimerkkinä hän käyttää Eurooppalaisen hybridiosaamiskeskuksen taustapaperissa olevaa toteamaa: ”ollakseen hybridivaikuttamista, käynnissä täytyy olla kaksi tai useampi, koordinoitulla tavalla toteutettua toimenpidettä, joiden pyrkimys on tukea hybriditoimijan agendan edistämistä ja tavoitteiden saavuttamista” (Cederberg ym. 2017, 4 Wigellin 2018, 24 mukaan). Tällainen määritelmä on Wigellin mukaan liian laava eikä tee eroa reaalipolitiikan ja hybridivaikuttamisen välillä. Tässä nousee riski siitä, kuinka normaalipolitiikan piiriin kuuluva valtataistelu tulkittaisiin negatiiviseksi toimeksi tai vastaavasti tyhjennettäisiin hybridikäsite kokonaan sen vahingollisesta luonteesta (Wigell 2018, 24).

Hybridivaikuttamisen käsitteen ongelmallisuuden voi tulkita nousevan jälleen perlokutionaarisen puheaktin mahdollisista seurauksista, kuten hybridisodan käsitteessäkin. Lisäksi illokutionaarisena puhetekona hybridivaikuttaminen lajittelee reaalipoliittisia toimia vahingollisen piiriin. Määritelmässä sotilaallisen ja ei-sotilaallisen

voiman käytön toisiaan tukeva luonne huomioidaan, mutta niitä ei eksplisiittisesti kytketä toisiinsa, mikä tekee haasteelliseksi erottaa vahingollinen toiminta tarkoituksellisen vahingoittavasta. Jos sotilasvoiman käytön uhka vastaavasti on kytkettynä implisiittisesti tai eksplisiittisesti, mutta joka tapauksessa selkeästi, piilotetumpien toimien teho heikentyy (Wigell 2017, 25.). Jälkimmäisen ongelman voi havaita esimerkiksi monien eurooppalaisten valtioiden toimista Venäjän vaikuttamispyrkimyksiä vastaan sen hyökättyä Ukrainaaan: Venäjän valtion rahoittamia uutiskanavia on estetty, taloudellisia kytköksiä on purettu niin viennin kuin tuonnin osalta, geopoliittisia tai geoeconomisia projekteja on keskeytetty. Ennen sotatoimia tämänkaltaisiin vaikuttamistoimiin ei puututtu yhtä voimakkaasti, vaikka kriittisiä ääniä niitä kohtaan on voinut ollakin.

Kriittisen katsauksen jälkeen Wigell esittelee hybridihäirinnän käsitteen seuraavasti

Hybridihäirintä voidaan määritellä usean häirinnän muodon synkronoiduksi yhteiskäytöksi, jonka tavoitteena on vahvistaa kohdeyhteisöjen sisäisiä jakolinjoja ja yleistä epävakautta. [...] hybridihäirinnässä on kyse useimmiten piilotetusta kohdevaltioiden strategisten intressien haitallisesta ja vihamielisestä manipuloinnista. Pohjaamalla kehittyneisiin valtiotoimijan omaamiin ei-kineettisiin kyvykkyyksiin ja refleksiivisen ja funktionaalisen kontrollin tekniikoihin, hybriditoimija häiritsee kohdevaltion päätöksentekoprosesseja. (Wigell 2017, 25)

Tässä yksinkertaisessa määritelmässä hybridihäirintä rajataan nimenomaan valtioiden väliseksi toiminnaksi. Siirtymä on mielenkiintoinen, kun huomioidaan, että käsitteellisen esityksen yhtenä tarkoituksena on paikata ja täydentää hybridisodankäynnin ja -vaikuttamisen käsitteiden puutteita, joissa ei-valtiollinen toimija kulkee mukana.

Hybridihäirintä määritellään Wigellin työssä osaksi kiilastrategiaa. Kiilastrategialla tarkoitetaan toimintaperiaatetta, jonka “[...] pyrkimys on rikkoa kohdevaltiota tai -koalitiota, ja sen kautta heikentää kohdevaltion kykyä vastatoimiin. Pyrkimyksenä ei ole kohdata kohdevaltiota ‘silmästä silmään’, vaan heikentää sen päättäväisyyttä hienovaraisemman häirinnän keinoin” (Wigell 2018, 26). Wigell kuvaa myös hybridisodankäynnin ja -vaikuttamisen kytkeytyvän selkeämmin operatiiviseen tasoon, kun hybridihäirintä “kumpuaa strategiselta tasolta” (Wigell 2018, 26). Tässä mielessä hybridihäirinnän käsite toimiikin hyvin eri hybridikäsitteiden liimana, jossa operatiiviselta tasolta on johdettu laajempi strateginen kuva hybriditoimijan näkökulmasta.

Tämä strategian kokonaisuus on Wigellin mukaan “erityisen soveltuva käytettäväksi avoimia liberaaleja demokratioita ja markkinatalouksia vastaan” (Wigell 2018, 31). Liberaalin demokratian hän määrittää neljällä tekijällä: 1) rajoitettu julkinen valta,

2) pluralismi, 3) vapaa tiedonvälitys ja 4) avoin talous. Viimeisimmästä hän huomauttaa, että vaikka avoin talous ei ole käsitteellisesti välttämätön liberaalille demokratialle, ne käytännössä kuitenkin ovat avoimia talouksia (Wigell 2018, 31-34).

Hybridihäirinnän tulee olla erityisesti kohdevaltiota vastaan räätälöity. Wigell kuvaa hybridihäirinnän hyödyntävän valtiotoimijan ei-kineettisiä kyvykkyyksiä. Merkittävimmiksi työkalujen kokonaisuuksiksi hän kuvaa 1) hämärän diplomatian, 2) geoekonomian ja 3) disinformaation. Työkaluista on samassa tutkimusraportissa toisten kirjoittajien seikkaperäisemmät ja konkretisoivammat artikkelit, mutta tässä yhteydessä näiden työkalujen käsittelyksi riittää se laajuus kuin Wigell on ne kuvannut. Näitä työkaluja yhdistäviksi piirteiksi hän esittää yhtäältä sen, kuinka ne mahdollistavat hybriditoimijoille osallisuuden kieltämisen, ja toisaalta sen, että ne sisältävät erilaisia valtiotoimijallekin mahdollisia ei-kineettisiä kyvykkyyksiä ja tekniikoita. (Wigell 2018, 27).

Hämärän diplomatian alle kuuluvat ne mahdolliset ei-valtiolliset toimijat, joita valtio voi hyödyntää omissa tavoitteissaan kohdemaassa. Näitä voidaan hyödyntää paitsi vahvistamalla kumouksellisia yksilöitä, myös liikkeitä ja organisaatioita, olivatpa ne sitten poliittisia järjestöjä tai radikaalimpia, jopa rikollisia organisaatioita tai järjestöjä. Tavoitteena on heikentää vallassa olevan hallinnon kannatusta ja edistää polarisaatiota hyödyntäen yhteiskunnan ”kipupisteitä”, esimerkiksi etnisiä ja uskonnollisia jakolinjoja tai poliittisesti herkkiä aiheita. Hämärää diplomaatiota määrittää teoreettinen mahdollisuus kieltää oma osallisuutensa. Pluralistinen yhteiskunta on altis poliittiselle vaikuttamiselle hämärän diplomatian keinoin.

Wigell käyttää hämärästä diplomaatiasta esimerkkinä vuosien 2014-15 turvapaikanhakijoihin liittynyttä kriisiä, joka jakoi poliittista kenttää voimakkaasti ja avasi siten ulkoisille valloille mahdollisuuden hyödyntää tilaisuutta (Wigell 2018, 27). Hän tosin viittaa tässä ennen kaikkea toimeen, jossa ulkovallat olisivat työntäneet turvapaikanhakijoita rajan ylitse kriisin varjolla enemmän kuin mitä heitä muutoin olisi tullut. Väitteelleen hän ei anna viitettä, mutta ainakin Sallan ja Raja-Joosepin raja-aseilla turvapaikanhakijoiden joukkoa ei ole yksiselitteisesti pidetty hybriditoimena, vaikka Suomessa näin on julkisesti tulkittu (kts. esim. Malin 2016). Norjalaisen Fridtjof Nansenin instituution tutkijat ovat tyrmänneet ajatuksen (Moe & Rowe 2016). Riippumatta siitä, mikä oli kyseisen tapauksen perimmäinen totuus, se on toiminut sittemmin mallina myös hybriditoimille. Tästä yhtenä merkittävänä esimerkkinä on vuonna 2021 Valko-Venäjän siirtolaisten käyttö, jota on kutsuttu hybridihyökkäykseksi (Euroopan komissio 2021). Toisaalta Liettuan varaulkoministeri Adomėnas syytti Lukashenkon ottaneen mallia juuri Venäjän aiemmasta toiminnasta Suomen ja Norjan rajalla (Paananen 2021).

Hämärän diplomatian toimiin kuuluu myös usein valtion tiedustelupalveluiden käyttö. Toiminnassa voidaan hankkia itselle sopivia agenteja yhteiskunnan eri osa-

alueilta ja ujuttaa omia vakoojia mukaan kansalaisyhteiskunnan toimintaan, yrityksiin, järjestöihin ja poliittisiin liikkeisiin. Tiedustelupalveluiden pääasiallinen toimintakenttä on luonnollisesti tiedustelutiedon saaminen salaisten keinojen avulla, mutta toimintaa voidaan laajentaa myös aktiivisempiin interventioihin.

Käytännössä hämärä diplomatia huokuu vahvasti kylmän sodan henkeä. Esimerkkinä poikkeavasti Wigell viittaakin Yhdysvaltojen toimintaan Nicaraguassa kontrasissien rahoittamiseen ja tukemiseen 1980-luvulla (Wigell 2018, 27). Tyypillisesti Yhdysvaltojen tai Euroopan valtioiden operaatioita ei anneta esimerkkinä hybridisestä toiminnasta, mutta esimerkin ajoittuminen keskelle kylmää sotaa ja selkeään tavoitteeseen saada vasemmistolainen ja uhaksi määritelty hallinto vaihdettua, voi Yhdysvaltojen toimintaa niin halutessaan tulkita yhtä lailla kansallisten intressien puolustamiseksi aggressiivisen vaikuttajan sijaan - toki Nicaragua oli uhkana joltises-tikin Yhdysvaltoja pienempi millä tahansa mittareilla mitattuna. Muita konkreettisia esimerkkejä Wigell ei tässä yhteydessä anna, ja hämärä diplomatia jääkin siten periaatteessa auki myös liberaalin demokratian työkaluksi.

Toisena työkalukokonaisuutena Wigell puhuu geoekonomiasta. Sillä tarkoitetaan toimintaa, jossa taloudellisin keinoin pyritään vaikuttamaan kohdemaan. Perusajatus toimii perinteisesti kepin ja porkkanan avulla, joilla voidaan taitavasti toteuttuna heikentää kohdemaan yhtenäisyyttä antamalla yksille taloudellisia houkuttimia, toisille rangaistuksia. Avoin talous altistaa tällaisille taloudellisille manipulaatioille. Wigell liittää myös geoekonomian yhteyteen mahdollisuuden niin kutsutun "viidennen kolonnan" synnyttämiseen, millä viitataan ulkoisen valtion tukijoihin. Nämä tukijat toimivat ulkoisen vallan intressien hyväksi siinä valtiossa, jossa ne sijaitsevat. Vähimmillään ulkoisen vallan intressin täyttymiseksi riittää valtion vastustus. (Wigell 2018, 27-28).

Viimeisenä työkalukokonaisuutena Wigell esittelee disinformaation, joka toimii yläkäsitteenä monimuotoisille informaatio-operaatioille, joissa levitetään tarkoituksellisesti väärää tai vajavaista tietoa kohdeyleisölle. Perinteisten propagandavälineiden, kuten uutismedian, kulissioorganisaatioiden ja agenttien lisäksi disinformaatiota levitetään yhä enenevässä määrin teknologian tarjoamien välineiden avulla. Tämä mahdollistaa suurempia vaikutusmahdollisuuksia haluttuun yleisöön, niin kohdennetussa kuin laajassakin mielessä. Wigellin mukaan perusmuotoinen disinformaatiokampanja lietsoo julkista tyytymättömyyttä ja epäluottamusta yhteiskunnassa. Liberaalien demokratioiden vapaa tiedonvälitys altistaa disinformaatiolle. (Wigell 2018, 29-30).

Hybridihäirinnän käsite on siis yksi esitys kampittamaan hybridisodan ja -vaikuttamisen käsitteiden ongelmia. On kuitenkin huomionarvoista, että hybridihäirintä kuvaa strategista toimintaa. Esitelty kiilastrategia peilautuu Wigellin määrittelemiin liberaalin demokratian ominaisuuksia vasten, jolloin keinovalikoima on juuri näihin

ominaisuuksiin räätälöityjä toimia. Rajoitettu julkinen valta hidastaa tai jopa estää puuttumasta toimiin - Wigellin mukaan kyberavaruuden ja kansalaisyhteiskunnan valvontatoimien rajoittaminen ja kansalaisyhteiskunnan kontrolloinnin keinojen puute altistavat liberaalit demokratiat hybridihäirinnälle (Wigell 2018, 31-32).

Käsitteen määrittelyä ohjaa voimakkaasti se pohjaoletus, jonka mukaan autoritäärinen valtio on hyökkääjä ja liberaali demokratia on sen kohde. Määritellessään liberaalille demokratialle kuuluvat ominaisuudet, hybridihäirinnän työkalujen kokonaisuuksiksi jäävät mielekkäästi vain sellaiset toimet, jotka juuri näihin ominaisuuksiin toimivat. Toisaalta esimerkiksi hämärä diplomatia vaikuttaisi jäävän myös demokratioille mahdolliseksi toimeksi jo Wigellin omien esimerkkien perusteella. Liberaalien demokratioiden tiedetään myös antavan tukea ja tunnustusta demokraattisia arvoja edistäville henkilöille ja liikkeille autoritäärisissä valtioissa. Myös monimuotoiset pakotteet ovat liberaalien demokratioiden tyypillinen työkalu, joilla valtiota voidaan painostaa toimimaan toivotulla tavalla - pakotteiden kohteesta riippuen, sillä voidaan myös pyrkiä herättämään kohdevaltiossa vastarintaa istuvaa valtaa vastaan. Toimijan määrittely autoritääriseksi valtioksi ja kohteen määrittely liberaaliksi demokratiaksi estää näiden toimien lukemisen hybridihäirinnäksi.

6 HYBRIDISODASTA KYLMÄÄN SOTAAN

Hybridisodan strategioita ja tekniikoita on rinnastettu kylmään sotaan säännöllisesti (esim. Oğuz 2017 ja Kuzio & D'anieri 2018). Toiminta, strategia ja keinot voivat pitkälti olla samoja, mutta yhdyn tässä Wigellin huomioon, jonka mukaan maailma on selkeästi muuttunut (Wigell 2018, 24). Ei ole myöskään aivan ilmeistä, että osapuolet olisivat pysyneet vuosikymmenten jänteellä samoina tai jännitteet samankaltaisina, vaikka monilta osin samat valtiot ovat jälleen asettuneet toisiaan vasten kuin ensimmäisen kylmän sodankin aikana.

World Trade Centeriin kohdistuneella terrori-iskulla on ollut valtaisa merkitys hybridikäsitteistön syntyyn. Tämä näkyy erityisesti Hoffmanin työssä (Hoffman 2007, 11, 55), mutta WTC-iskujen merkittävyyttä korostetaan myös muissa tutkimuksissa. Vaikka Korkmazin ja Turanin tutkimus jättää ilmaan selkeän ajankohdan hybridisen kylmän sodan alulle, myös he ilmaisevat syyskuun 11. päivän 2001 olleen merkittävä heidän argumentilleen hybridisen kylmän sodan asetelman synnyssä (Korkmaz & Turan 2021, 383). Tällaisen saman dramaattisen tapahtuman mainitseminen merkittäväksi ajankohdaksi eri linjan tutkimuksissa tukee esitystäni hybridiajan kylmästä sodasta, sen sijaan että olisi hybridisen kylmän sodan aikakausi. Ennen kaikkea aikaamme määrittävät tekijät – teknologia, digitalisaatio, globalisaatio, toisiinsa kietoutuneet taloudet ja niin edelleen – ovat mainittuja olennaisia edellytyksiä hybridisodalle, hybridihäirinnälle ja hybridiselle kylmälle sodalle.

Yleisen näkemyksen mukaan kylmä sota päättyi Neuvostoliiton hajoamiseen. Neuvostoliiton seuraajana Venäjä ja muut entiset neuvostotasavallat ottivat ensiaskeleita niin markkinatalouden kuin demokratian maailmaan. Kiina ja Pohjois-Korea, jo tuolloin autoritäärisemmät valtiot, eivät yleisen näkemyksen mukaan riittäneet ylläpitämään kylmän sodan jatkumoa; Kiinahan oli de facto Yhdysvaltain liittolainen 1970-luvulta lähtien. Kiinan ja Yhdysvaltain suhteiden monimutkaisen kehityksen sivuuttaminen kylmän sodan suorana jatkumona on saanut kritiikkiä (esim. Korkmaz & Turan 2021).

Kylmän sodan jälkeen jälkikommunististen valtioiden demokratisoitumisprosessit ovat poikenneet toisistaan voimakkaasti. Vielä Jeltsinin aikakaudella oli nähtävissä Venäjän demokratisoitumisen merkkejä ja esimerkiksi Venäjän liittyminen Euroopan neuvostoon nähtiin positiivisena merkkinä demokraattiseen kehitykseen sitoutumisesta (Eurooppa neuvosto 1995). Tähän demokratisoitumisen aikaan viitataan nyt Putinin aikakaudella kaaoksen aikakaudeksi, rinnastaen tilaa vastaavanlaiseksi kaaokseksi kuin Venäjän valetsaarien aikaa. Pidemmällä jatkumolla tämä pieni hetki näyttäytyy kuin lyhyenä harha-askeleena Venäjän historiassa, jossa autoritäärinen valta on ollut hallintomuotona vuosisatoja (kts. esim. Kari 2020). Olisi nähdäkseeni virheellistä väittää, että autoritäärisen Neuvostoliiton muuntuminen Venäjän valtioneuvostoksi, näennäisdemokraattiseksi oligarkiaksi, olisi ehdoton välttämättömyys. Jo tämän vuoksi laajamittaisessa mielessä nyt nähtävää kylmän sodan tilaa ei ole yksiselitteistä nimittää suoraksi jatkumoksi ensimmäiselle kylmälle sodalle – enemmän sen etäiseksi perilliseksi. Lisäksi eurooppalaisten jälkikommunististen valtioiden lukeminen osaksi kylmän sodan aikaista itää olisi demokratisoituneiden valtioiden suoranaista halventamista, ja vaatisi seikkaperäistä rajanvetoa. Useita entisen itäblokin maita sijoittuu nyt autoritääristen valtion rajanaapureiksi, mutta ne ovat tästä huolimatta onnistuneet vahvistamaan demokraattisia instituutioitaan poliittisesti myrskyvässäkin tilanteessa. Tällaisista maista erityisesti Viron kyvykkyys vastustaa autoritääristä kehitystä on huomionarvoista: vaikka haasteitakin on, Viro on EIU:n demokratiaindeksillä saanut vuodesta 2006 lähtien vajaan kahdeksan pistettä, sijoittuen vuonna 2020 maailmanlaajuisesti sijalle 27 (kts. esim. Hankewitz 2020). Toisenlaisiakin kehityskulkuja on havaittavissa. Osa eurooppalaisista jälkikommunistisista valtioista, jotka ovat myös EU:n jäsenmaita, on kääntynyt demokratiakehityksissään autoritäärisempään suuntaan, kuten Puola ja Unkari (kts. esim. Applebaum 2014).

Nykyistä tilannetta on siis hankala nähdä suorana jatkumona edelliseen kylmän sotaan. Ydinasepelkoakaan ei ole vastaavissa mittasuhteissa edes 2022 Venäjän ja Ukrainan sodan yhteydessä. Näin siitä huolimatta, että ydinaseet varsinkin autoritäärisissä valtioissa nousevat herkemmin puheissa esiin mahdollisena keinona, mikäli asetettuihin ehtoihin ei suostuta tai omia tavoitteita ei muuten saada toteutumaan. Ydinaseilla uhkailu enemmän antaa viime silauksen neuvotteluiden koventamiselle sekä herättelee kylmän sodan jakolinjoja sen sijaan, että vilpittömän ydinaseuhka olisi nykyasetelman keskiössä. Niin kutsuttujen taktisten ydinaseiden käyttö voi uhkakuvana kuitenkin nousta.

Siinä, missä alkuperäistä kylmää sotaa määrittä suoraviivaistaen sosialististen ja kapitalististen valtioiden välinen ideologinen ero, hybridiajan kylmää sotaa määrittää selkeämmin demokraattisen ja autoritäärisen hallintatavan taisto valtioiden välillä, joka toisintuu yhä selkeämmin myös valtioiden sisällä. Demokraattisille valtioille uhan määrittely kokonaisvaltaisesti on haasteellista hybridisodan tai -vaikuttamisen

yhteydessä: sananvapaus ja poliittisten mielipiteiden eriävyys ovat oleellisia ominaisuuksia demokratialle, mutta samanaikaisesti demokratian tulisi pystyä puolustautumaan autoritääristä valtaa tavoittelevilta tahoilta, tulivatpa ne valtion rajojen sisä- tai ulkopuolelta. Näiden uhkien jakaminen kahdeksi eri uhaksi hankaloittavat määrätietoisten ratkaisujen löytämistä.

Hybridiosaamiskeskuksen tutkimusjohtaja Hanna Smith on haastattelussa Jyväskylän yliopiston kurssille kuvannut, kuinka huolestuttavan sisäisen toiminnan ja hybridivaikuttajan raja on häilyvä, mutta esimerkiksi kansallisten ääriliikkeiden verkostoitua ja saadessa resursseja ulkomailta järjestöä voidaan pitää hybridivaikuttajana (Moilanen 2021). Hybridikäsitteeseen on siten nykyään kytkeytynyt selkeästi myös ulkovallan toimijuus, vaikka tämä ei yksiselitteisesti ja selvästi käy ilmi käsitteitä määrittelevissä tutkimuksissa. Ulkovallan vaikutus on oletettava implikaatio, mutta väitän, että tämän implikaation merkittävyys on juuri sen suurin ongelma: verkottuneessa maailmassa tuen saaminen voi tarkoittaa myös toisen valtion autoritääristä valtaa tavoittelevien liikkeiden materiaalin hyödyntämistä ilman, että yhteistyötä, verkostoa tai suoraa tukea olisi mahdollista osoittaa. Kynnyksen korottaminen osoitettavaan ulkovallan – ja mieluiten erityisesti valtionhallinnon – vaikuttamiseen jättää demokratiaan valtavan haavoittuvuuden. Se myös sulkee ulkopuolelleen sen, kuinka autoritääristä valtaa tavoittelevien vastustajien hyökkääminen ja siten ryhmittymän vallan kasvattaminen olisi itse asiassa tukea ryhmälle, johon ei olla suorassa kontaktissa.

Hybridiajan kylmässä sodassa on siis kyse autoritäärisen ja demokraattisen vallan taistosta. Hybridisodan tavoin siihen osallistuvat osapuolet voivat olla niin valtioita kuin ei-valtiollisia toimijoita sekä niiden yhdistelmiä. Yksittäinen toimija kykenee vähäisilläkin resursseilla monimuotoiseen toimintaan, mutta tällaisen toiminnan voima paljastuu, kun yksittäiset toimijat ovat organisoitavissa siten, että on mahdollista suorittaa laajoja kampanjoita tai aiheuttaa merkittäviä häiriötiloja. Tällaisesta toiminnasta löytyy esimerkkejä niin äärioikeiston masinoimista vihakampanjoista (Avaaz Report 2019) aina Ukrainan sotaan liittyvistä anonymous-hakkerijoukon hyökkäyksistä Venäjää vastaan (kts. esim. Milmo, 2022). Molempia toimia yhdistää samalla asialla olevien yksilöiden toiminnan yhdistäminen merkittäväksi voimaksi yleensä internetin välityksellä. Hybridisodan määritelmässä Ukrainan puolelle asetunutta hakkeriryhmää ei voisi pitää hybriditoimijana, kun se on puolustamassa liberaalia demokratiaa autoritääristä hallintoa vastaan - hybridiajan kylmän sodan avulla sitä voidaan kuitenkin tulkita ja tutkia vastaavan kaltaisena verkottuvana ja omien tarkoitusperiensä mukaisesti aseistettuna toimijana kuin äärioikeiston valjastamaa vihakampanjaa.

Kylmän sodan kontekstissa uhkakuvasto piirtyy selkeärajaisemmaksi demokration puolustamiseksi sen sijaan, että kyseessä olisi vain ulkoisen vallan pyrkimys vaihtaa valtion asioihin. Kylmän sodan konteksti myös luo mielekkääksi tavaksi erotella sitä, minkä valtion tai organisaation vaikutusta voidaan pitää suotuisana tai vähintään siedettävänä. Tällöin läheisille liittolaisille, joiden suosimiseen on muitakin kuin puhtaasti taloudellisia intressejä, voidaan suoda kohtuullisia toimintamahdollisuuksia oman valtion sisällä esimerkiksi kulttuurisen tai sotilaallisen yhteistoiminnan mielessä. Tätä myös tapahtuu jo käytännössä esimerkiksi Euroopan unionin ja Naton mahdollistamana.

Puhtaasti taloudellisilla intresseillä edennyt geokonominen vaikutusvalta on havaittu ongelmalliseksi viimeistään Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022: esimerkiksi poliittisesti jo aiemmin kiistanalainen Nord Stream 2 -kaasuputkihanke lopultakin keskeytettiin, jotta Venäjän energiataloudellisin keinoin luotavaa vaikutusta poliittiseen päätöksentekoon voidaan hillitä (Marsh & Chambers 2022). Vastaavasti Venäjä katkaisi toukokuussa 2022 sähköntuonnin Suomeen, kun Suomi ilmaisi selkeän tahtotilan Natoon liittymiseksi; viralliseksi syyksi sähköä välittänyt yhtiö kertoi maksuliikenteen ongelmat pakotteiden seurauksena. Jos Suomi olisi riippuvaisempi Venäjältä tuotavasta sähköstä, toimi olisi voinut olla katastrofaalinen, mutta vajaan 10% osuudella Suomessa tarvittavasta sähköstä vaikutus tulee viiveellä ja arvioiden mukaan ilmenee lähinnä sähkön markkinahinnan lievänä nousuna (kts. esim. Hanhinen 2022).

Venäjä puhuttaa Euroopassa paljon ja useissa tutkimuksissa juuri Krimin miehityksen voi nähdä nostaneen hybridisodan etulinjaan turvallisuuspolitiikasta puhuttaessa (Treverton ym. 2018, 3-4), mutta Kiina on maailmanpoliittisesti yhä merkittävämpi ja edelleen vahvistuva toimija poliittisen kokonaisuuden kannalta. Kiina on myös kääntänyt omaa poliittista strategiaansa selkeästi ulospäin suuntautuneeksi Xi Jinpingin noustua valtaan (Puranen 2020, 12). Vaikka Kiina on erityisesti taloudellisilla keinoilla saanut yhä enemmän valtaa Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin, tämä valankäyttö on noussut 2010-luvulla entistä ilmeisemmäksi. Tämän voi havaita taloudellisin keinoin toteutettavissa painostusoperaatioissa niin yksilöitä, yrityksiä kuin valtioitakin vastaan jos nämä kritisoivat Kiinan harjoittamaa politiikkaa (kts. esim. Wang 2022 ja Poling 2022).

Kehityskulku kohti uutta kylmää sotaa on noussut säännöllisesti keskusteluun viimeistään vuoden 2014 Krimin valtauksen jälkeen. Pennanen ja Jouhki kuvaavat Näkökulmia länteen -kirjoituksessaan kyseessä olevan ennemmin arvojen kuin ideologioiden kiista. Arvoissa vastakkain ovat vapaat vaalit, ihmisoikeudet, sananvapaus, uskonnollinen suvaitsevaisuus sekä oikeusvaltioperiaate suhteessa esimerkiksi Venäjän ja Kiinan ohjattuun demokratiaan ja yksilönvapauksien rajoitukseen (Jouhki & Pennanen 2016, 23). Nähdäkseni nämä arvojen kokonaisuudet voidaan tulkita laajemmassa

mielessä kuitenkin ideologisiksi: kyseessä on ennen kaikkea laajasti tulkitun demokraattisen ja autoritäärisen järjestelmän valtataistelu, jossa jakolinjat eivät jää vain valtiotasolle: sama taistelu toisintuu myös valtioiden sisällä. Tämä toistuvuus sisäisenä konfliktina ideologioiden välillä on tulkintani mukaan kaikista merkittävin kylmän sodan piirre, joka on noussut esiin erityisesti ihmisten kyetessä entistä helpommin kytkeytymään yhteen samanmielisten kanssa erilaisten keskustelualustojen avulla. Olipa kyse kuvalauta-tyyppisestä forumista tai Facebook-ryhmästä, äärimmäisemmätkin mielipiteet ovat löytäneet entistä helpommin samanmielisiä toimijoita, joille liberaali demokratia on ongelmallinen ja jota vastaan he pyrkivät toimimaan.

6.1 Uusi kylmä sota vai hybridiajan kylmä sota?

Uudesta kylmästä sodasta on käyty keskustelua siitä lähtien, kun Venäjä vuonna 2014 miehitti Krimin niemimaan. Uuden kylmän sodan määritelmää voi pitää toistuvien mainintojensa vuoksi käyttökelpoisena, mutta samaan aikaan sen monien eri tarkempien määritelmien vuoksi ongelmallisena. Määritelmän rajat ovat muuntuvia, eikä uudesta kylmästä sodasta ole tämän tutkimuksen yhteydessä löytynyt koherenttia kokonaisuutena. Lähimmäs uuden kylmän sodan esitystä löytyi Korkmazin ja Turanin hybridisen kylmän sodan määritelmästä, jonka ongelmallisuuksia on käsitelty aiemmissa luvuissa riittävästi.

Uudesta kylmästä sodasta on keskusteltu kansainvälisen politiikan tutkimuksessa jo 1980-luvulla (kts. esim. Kubalkova & Cruickshank 1986 ja Halliday 1983). Uuden kylmän sodan käsite on vilkkaan esiintymisensä vuoksi haasteellista luoda riittävän yhtenäiseksi niin eri tulkintojen välillä kuin sen ajallisen ulottuvuuden suhteen.

Yhtenä vaihtoehtona voitaisiin ajatella kutsuttavan nykytilaa toiseksi kylmäksi sodaksi. Sen vahvuutena olisivat teemalliset kytkökset niin aiempaan kylmään sotaan kuin sen rinnastuneisuus ensimmäiseen ja toiseen maailmansotaan; aivan kuten maailmansodissa, osapuolet ovat sotien välillä osittain muuttuneet, tekniikat ja toimet ovat kehittyneet ja toimien laajuus sitä myöten suurempaa. Haasteeksi käsitteelle muodostuu selkeän ajallisen jänteen määritelmä, minkä vuoksi ajattelen selkiyttävimpänä sitoa kylmä sota määriteltyyn aikaan.

Hybridiajan kylmä sota antaa käsitteellisesti mielekkään kokonaisuuden. Hybridiaika määrittää suoraan kylmän sodan ajallista ja niin sanotusti teemallista ulottuvuutta. Konseptina se vapauttaa myös hybridisodan ja -häirinnän käsitteet niiden ongelmista, kun hybridisodankäynti asettuu kylmän sodan asetelmaksi ja hybridihäirintä analyyttiseksi välineeksi tunnistaa vastustajan toiminnan logiikkaa. Ennen kaikkea hybridiajan kylmä sota tarjoaa mahdollisuuden tarkastella taloudellis-poliittis-so-

siaalista ympäristöä, jossa käydään kamppailua autoritääristen ja demokraattisten arvojen välillä. Se mahdollistaa sodankäynnin ja vihamielisen häirinnän tutkimisen ilman painolastia määrittellä asioita siten, että ne istuvat vain autoritääristen toimijan tekemäksi ja demokraattisen toimijan vastustamaksi. Asetelman vapauttaminen tarjoaa välineitä tarkastella demokraattisen toimijan tekemien päätösten mahdollisia seuraamuksia, kun sen toiminta käsitetään dynaamisena ja aktiivisena osapuolena, ei ainoastaan passiivisena hybriditoimien uhrina tai korkeintaan niiltä puolustautuvana tahona.

Najzer, joka on myös käyttänyt kuvausta hybridiaika, kuvaa teoksessaan kylmän sodan ja hybridisodan yhteneväisyyttä

However, as [Michael Howard in *The Causes of Wars*] so succinctly put it, the revulsion to war that seems to characterize society is only useful if it is universal. If it is not, and the post-Cold War world offers many examples to support such an assumption, then 'societies which continue to see armed force as an acceptable means for attaining their political end are likely to establish dominance over those which do not'. The advent of hybrid warfare connects both sides of this argument. As it aims to avoid open war, hybrid warfare can be said to be a form of conflict which suits an international order which does not wish its members to engage in large-scale war but nevertheless gives states the means to achieve their aims through a distinctive brand of coercion. (Najzer 2020, 16).

Lisäksi hän huomioi, että laajassa mielessä voidaan havaita kolme kansainvälistä järjestystä Westfalenin rauhan jälkeen: Multipolaarinen, bipolaarinen ja unipolaarinen. Hänen mukaansa järjestys on, varsinkin vuosituhannen vaihteen jälkeen, kääntynyt jälleen kohti multipolaarista. (Najzer 2020, 42). Tämä suurten valtojen aikakausi ei jättäisi sijaa sellaiselle bipolaariselle maailmalle, jossa kylmä sota käytiin. Tässä näkemykseni eroaa Najzerin näkemyksestä: vaikka useampi valtio on vaikutusvaltainen ja kyvykäs toimija ja siten pidettävissä suurvaltana, ovat ne jakautuneet selkeästi autoritäärisen ja demokraattiseen leiriin, jotka ovat tosin globaalisti vielä jokseenkin löyhiä. Tämän voi havaita varsinkin Venäjän aloitettua sodan Ukrainassa: Autoritääriset valtiot eivät juuri puutu Venäjän toimintaan ja nämä valtiot ovat kasvavissa määrin tärkeitä kauppakumppaneita Venäjälle. Vastaavasti demokraattiset valtiot ovat entistä tiukemmin sulkeneet Venäjää ulkopuolelle erinäisin pakottein. Neutraaleiksi miellettyjä valtioita löytyy ennen kaikkea niistä, joissa demokratia on heikkoa, mutta ne eivät ole myöskään täysin autoritäärisiä. Erityisesti Afrikan mantereella on useita tällaisia valtioita, ja näihin on myös enenevässä määrin kiinnittynyt niin Venäjän (kts. esim. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation 2013) kuin Kiinan (kts. esim. Puranen 2020, 91) intressit. Nämä voivat luoda pohjaa tuleville niin kutsutuille proxy-sodille, jotka ovat olleet erityisen määrittävä tekijä alkuperäisessä kylmässä sodassa, mutta jonka voi vielä nähdä puuttuvan, mikäli Ukrainan sotaa ei sellaiseksi lasketa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Hybridisodan käsitteen määrittelystä lähtien maailmanpolitiikkaa on jaettu yhä voimakkaammin kahteen leiriin. Demokraattinen ja autoritäärinen maailma ovat etäännyneet toisistaan kiihtyvällä tahdilla. Yhtenä suurena käännekohtana on toiminut Venäjän Krimin valtaaminen 2014 ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan 2022, toisena Donald Trumpin hallinnon suorittama Kiinan määrittely Yhdysvaltain pääasialliseksi uhkaksi. Venäjän toiminta Krimillä asetettiin voimakkaasti hybridisodankäynnin esimerkiksi valtiotasolla erityisesti poliittisessa keskustelussa. Tästä lähtien monia vaikuttamispyrkimyksiä autoritäärisemmistä valtioista on nimetty entistä useammin hybridisodan, -uhan, -hyökkäyksen tai -vaikuttamisen mukaisina toimintoina.

Käsitteen tarpeellisuudesta vakuuttaessaan Hoffman sisällytti käsitteen määrittelyyn viholliskuvan. Hybridisodan ollessa alun perin määritelty sodankäynnin muodoksi, joka haastaa Yhdysvaltalaista ja länsimaista taistelutapaa, hybriditoimijoiksi jäävät länsimaihin lukeutumattomat valtiot ja ryhmittymät. Tämä käsitteen piirre on seurannut muokattuihin määritelmiin ja poliittisiin selontekoihin. Akateemisessa piirissä on kuitenkin kriittisiäkin ääniä, joiden mukaan myös länsimaat ovat harjoittaneet ja harjoittavat hybridisodankäyntiä. Ristiriitojen kasvaessa, ongelmia on yritetty ratkoa niin poliittisesti kuin akateemisesti käsitteitä hiomalla. Uusienkin käsitteiden kanssa seuraa sama ongelma: sekä tutkijalla että yleisöllä on usein olemassa pohjaoletus siitä, liittyykö hybriditoimiin olennaisesti demokratioiden viattomuus ja puhdas puolustautumisintressi vai ei.

Vastakkainasettelu lännen ja muun, demokraattisen ja autoritäärisen välillä on useiden hybridikäsitteitä esittelevien tutkimusten toistuva piirre. Tätä jakoa ei aina pidetä kovin oleellisena, varsinkaan silloin, kun asetelmassa huolehditaan ennemmin valtion, instituution tai liittouman päätäntäelimille tärkeästä tiedonannosta omien heikkouksien suhteen. Määrittelevät toimijat asettavat itsensä nimenomaisesti puolustautuvaan asemaan ja sulkevat siten itsensä hyökkäävästä toimijasta ulkopuolelle.

Vaikka puolustustoimiksi suunnitellut suositukset toimivat selkeämpien illokutionaaristen eli konventionaalisten puheaktien mukaisesti, toimijan mahdollisuus toimia itse aggressiivisena osapuolena on perlokutionaarisella puheaktilla jätetty ulkopuolelle. Laaja kriittinen keskustelu hybridiuhan luovasta toimijasta onkin usein keskittynyt kysymykseen, etteikö esimerkiksi Yhdysvaltojen politiikkaa voisi pitää hybriditoimintana. Teoreettisesti katsottuna mahdollisuus on suljettu täysin pois: hybriditoimijaksi on määritelty globalisaatiota ja demokratiaa vastustava toimija, jonka kohteena on oltava "länsimainen yhteiskunta" tai "liberaali demokratia". Vaikka toimet ja strategia olisivat yhdenmukaiset päinvastaisessa tilanteessa, sitä ei hybridisodaksi kutsuta - parhaimmillaankin se lasketaan hybridipuolustautumiseksi. Erittäin Yhdysvaltojen suhteen käsitys valtion intressien puolustamisesta tekee määrittelyn mielekkyydestä haasteellista.

Mielenkiintoista on, että Hoffman ei omassa tutkimuksessaan suoraan kytke hybridisodan käsitettä tähän asetelmaan, vaan tämä uusien sotatoimien muoto maailman suurinta asemahtia vastaan toimi yhtenä motivoivana tekijänä päivittää sodankäynnin doktriineja. Suorempina määritelminä Hoffman pitäytyy toiminnan kuvailussa, minkä vuoksi on olemassa kriittistä keskustelua siitä, etteikö länsimainenkin demokratia olisi hybriditoimija - vähintään vastapuolen näkökulmasta. Hoffmanin suuremmalla illokutionaarisella puheaktilla määritelty hybridisota on periaatteessa hyväksytty laajasti, eli siihen kuuluvat toimet käsitetään hybridisotaa määrittäviksi piirteiksi. Perlokutionaariseseen puheaktiin kuuluva vakuuttelu on jakanut hybridisodan tutkijat kahteen yhteensovittamattomaan leiriin. Toisille hybridisotaan tarvitaan aggressiivinen autoritäärinen valtio kohteeksi demokraattinen valtio tai instituutio, toisille tällaisilla ominaisuuksilla ei ole merkitystä hybridisotaa määriteltäessä.

Olen esittänyt yhdeksi ratkaisuksi jo kandidaatintutkielmassani keväällä 2020 hybridiajan käsitteen käyttöönottoa. Tässä tutkimuksessa olen tarkentanut hybridiajan määritelmää siten, että sillä viitattaisiin aikaan, jolloin määritelmältään erityyppisiä hybriditoimia on tunnistettu, alkaen siis vuodesta 2006 ja jatkuen nykypäivään. Hybridiaikaa on myös käytetty kesällä 2020 julkaistussa hybridisotaa käsittelevässä teoksessa *The hybrid Age - International Security in the Era of Hybrid Warfare*, jossa sen käyttö on ollut ennen kaikkea hybridi-ilmiötä yksinkertaistava. Pitäydyn edelleen hybridiajan käsitteen hyödyllisyydessä, jotta ajan ilmiöiden käsittelyssä voidaan keskittyä ilmiöön riippumatta siitä, miten hybriditoimijan kukin määrittelee.

Autoritääristen ja demokraattisten valtioiden välit maailmanpolitiikassa ovat sekä hiljalleen että räjähtäen tulehtuneet ja viilenneet. Demokraattiset valtiot ovat havahduneet erityisesti siihen ongelmallisuuteen, joka seuraa riippuvuudesta autoritäärisiin valtioihin. Näitä riippuvuuksia on ryhdytty katkomaan ideologis-poliittisista syistä, joista äärimmäisenä esimerkkinä on vuoden 2022 Venäjän hyökkäys Ukrainaan.

Samalla, kun liberaalit demokratiat katkovat erityisesti taloudellisia suhteita autoritäärisiin valtioihin, autoritääriset valtiot vahvistavat keskinäisiä suhteitaan. Verkottuneessa ja yhteen kietoutuneessa maailmassa kytköksiin perustuvat poliittiset suhteet jakautuvat vielä useiden valtioiden kesken, mutta kaksi leiriä piiryy selkeänä kartalle: autoritääriset hallinnot ja liberaalit demokratiat. Suhteista voi odottaa entisestään kylmeneviä äkillisen lempeän ratkaisun sijaan.

Valtioiden välien lisäksi myös valtioiden sisällä on havaittavissa jakaumaa. Tutkimuksessani nostin esiin ennen kaikkea liberaalien demokratioiden sisältä löytyvien autoritääristen liikkeiden kasvua ja niiden kytköksiä kohdevaltioon vihamielisesti suhtautuviin valtioihin - erityisesti äärioikeiston ja Venäjän välisiä kytköksiä. Esimerkeissä vähemmälle huomiolle jäivät demokraattiset liikkeet autoritäärisissä valtioissa, mikä osaltaan johtuu työn rajaamisesta, osaltaan motivaatiosta varoittaa demokraattisia instituutioita sisäisistä riskitekijöistä. Ei kuitenkaan ole yllättävää, että varsinkin myöhemmin autoritäärisiksi kääntyneissä valtioissa on demokraattisia liikkeitä, joita tuetaan valtion ulkopuolelta yhtä lailla, kuin demokraattisissa valtioissa autoritäärisiä liikkeitä. Käynnissä on siten niin sisäinen kuin ulkoinenkin taistelu valtioiden "sieluista", mikä erehdyttävästi muistuttaa taistelua kylmän sodan ajalta.

Ottaen huomioon ajallisen rajauksen ja hybridikäsitteiden moniulotteisuuden, monimutkaisuuden, piilotetun toiminnan ja sekoituksen konventionaalisten ja epäkonventionaalisten toimien välillä, pidän perusteltuna kuvata laajassa mielessä poliittista tilannetta hybridiajan kylmänä sotana. Konseptina se antaa mahdollisuuden käsitellä liberaaleja demokratioita hyökkäyksiltä suojautuvana, mutta avaa myös väylän käsitellä demokratiaa aktiivisena osapuolena. Ajattelutavan muutos mahdollistaa kattavamman välineistön aktiiviseen demokratian suojaamiseen esimerkiksi harhauttamalla hyökkäävää osapuolta kuluttamaan resurssejaan tehottomaan toimeen. Puhdas suojautumisen strategia vaatii tiedon tai valistuneen arvauksen siitä, mitä vihamielinen osapuoli pyrkii tekemään ja kuinka tältä suojautua. Tätä puolta ei hukata aktiivisenkaan puolustautumisen ajatuksessa.

Filosofisesti mielenkiintoista on, että mahdollisesti tarkoittamatonkin puheakti hybridisodan määrittelyn tutkimuksessa on ajanut käsitteen jopa kriisiin. Vielä erikoisemmaksi tilanteen tekee se, että kiistakohta on osoittautunut niin oleelliseksi, ettei uusien käsitteiden esittely auta pääsemään niistä mielekkäällä tavalla ylitse. Yhtenä vaihtoehtona onkin määritellä suoraan uusi käsite leiriin tai toiseen, kuten hybridihäirinnän tapauksessa on tehty. Samalla molemmat käsitteet ovat lähtökohtaisesti tarkoitettu valtion puolustamisen vahvistamiseksi, jolloin ne ovat kietoutuneet tiiviisti puolustautumisen näkökulmaan. Tämä puhtaan puolustuksellinen näkökulma tekee niistä kuitenkin ensisijaisemmin poliittisia välineitä akateemisen välineen sijaan - ellei sitten määrittele käyttävänsä käsitettä toisin, kuin mihin se on tarkoitettu.

On myös mielenkiintoista, että juuri motiivia kuvaileva, vakuuttamiseen tarkoitettu puheakti on noussut hybridisodan käsitteen suurimmaksi kiistakapulaksi. Perlokutionaarisen puheaktin aiheuttamana kiista voi myös luonteensa vuoksi jäädä täysin ratkaisemattomaksi. Ei liene ihme, että kiistanalaisuutensa vuoksi käsitteestä on luotu rinnakkaisia vaihtoehtoja, joilla pyritään korjaamaan alkuperäisen haasteita. Osaan kriittisistä huomioista onkin löydetty ratkaisuja, kuten yliturvallistamisen haasteeseen käsitteellä hybridivaikuttaminen. Samanaikaisesti on havaittu, ettei liika liudentaminenkaan ole turvallisuuspoliittisesti mielekäästä. Tästä esimerkkinä Suomessa hybridikäsitteiden käytöstä ollaan turvallisuuspoliittisessa mielessä siirtymässä pois päin: valtioneuvoston vuoden 2021 puolustusselonteossa hybridisodan ja -vaikuttamisen käsitteiden sijaan selonteossa nojaututaan ilmaisuun ”laaja-alainen vaikuttaminen” perustellen, että hybridivaikuttaminen ei riittävästi kata mahdollisuutta sotilaalliseen toimeen (Valtioneuvosto 2021, 17).

Siinä, missä hybridisodan käsite on aiheuttanut kiistoja, sen on kuitenkin nähty kuvaavan selkeästi jotain sellaista uutta, jolle tarvitaan käsitteellisiä keinoja sen hahmottamiseksi. Sen sijaan, että hybridisodan käsite olisi hylätty, sitä on useiden tutkijoiden toimesta pyritty tarkentamaan. Kiistojen yltyessä on esitelty uusia hybridikäsitteitä, joista osan tarkoitus on täydentää jo olemassa olevia käsitteitä, osan on tarkoitus ottaa selkeämpi uusi linja ilmiön kuvaamiseen. Näitä käsitteitä sitoo yhteen hybridietuliite. Taustalla on siis kiinnostava ja tärkeä ilmiö, jonka hahmottamiseksi yhä tarvitaan myös käsitteellistä työtä. Jonkinasteinen laajempi hyväksyntä on olemassa sille, että maailmanpolitiikassa on jo maailman kehityskulun vuoksi tapahtunut jotain sellaista, jota on tarpeellista käsitellä omana ilmiönään. Kiistat käsitteistä ja niiden sisällöistä tahtovat vain lamauttaa kyvyn ottaa ilmiö kirkkaammin käsittelyyn. Metsä jää piiloon puiden taakse.

Käsitteen tutkimisen kannalta mielenkiintoinen kysymys on, missä määrin ylipäätään käsitteisiin tulisi sisällyttää sellaisia piirteitä, joita ei ole eksplisiittisesti kuvattu siihen kuuluvan. On tyypillistä, että aika ja tapa käyttää käsitteitä muuttaa käsitteiden sisältöä, mutta varsinkin näin nopealla aikavälillä käsitteen hajoaminen perlokutionaarisen puheaktin vuoksi vaikuttaa poikkeukselliselta. Toisaalta käsitteen käyttö ja käyttäjät ovat myös kiivaalla tahdilla kasvaneet pian käsitteen esittelyn jälkeen ja viimeistään 2014 Krimin sodan aikana. Ei ole poissuljettua, etteikö käsite olisi voinut jäädä taka-alalle, mikäli Venäjä ei olisi miehittänyt Krimiä. Käsitteen tarkemman kehityksen tutkimisen kannalta olisi mielekäästä selvittää, miten hybridisodan käsitettä käytettiin ennen ja jälkeen Krimin miehityksen.

Ääriyhmittymien, erityisesti eurooppalaisittain äärioikeiston, määrittely hybriditoimijuuden ulkopuolelle haastaa turvallisuustoimien kohdentamista. Toisessa luvussa käsitelty äärioikeistolaisten narratiivien leviäminen laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun tapahtui samaan aikaan sekä hiljalleen että yhtäkkisesti: internet

mahdollisesti laajan keskustelun samanmielisten kanssa, ja poliittisesti salonkikelpoinen nationalistinen oikeisto avasi tien ääriyhmien narratiivien levitykseen. Kun hybriditoimijaa on alun perin käsitelty poliittisesti motivoituneena, globalisaatiota ja länsimaisia arvoja vastustavana toimijana, joka hyödyntää toiminnassaan informaatioympäristöä, terroristisia sekä rikollisia toimia ja jolla ei ole "länsimaalaisia" hallinnollisia rasitteita, on perin mielenkiintoista, ettei tätä ole haluttu käsitellä hybridisodankäynnin käsittein. Hybridisodankäynnin voimakas kytkös valtiolliseen toimijaan Venäjän toimien määrittelyyn yhteydessä on jättänyt demokratian puolustamiseen ammottavan aukon, jota vihamielinen valtiollinen toimija voi käyttää hyväksi pyrkiesään heikentämään kohdevaltion koheesiota.

Liberaalia demokratiaa vastustavien poliittisten voimien nousu valtioiden hallintoon EU:n alueella on myös haastanut koko EU:n toimintakykyä ja legitimitettä. Toiminta liberaalin demokratian puolustamiseksi voidaan katsoa entistä voimakkaammin kansallisvaltion suvereniteettia rikkovaksi toimeksi ja toisaalta toimimattomuus heikentää EU:n asemaa arvoyhteisönä. Haasteita on aiheutunut 2010-luvulta alkaen erityisesti Puolan ja Unkarin demokratian ja kansalaisyhteisöjen vastainen - siis autoritääriin - kehitys (Euroopan parlamentti 2022).

Siinä missä hybridisodankäyntiä on käsitteenä haluttu välttää liiallisen turvallistamisen pelossa, kylmän sodan miellelyhtymät tuovat selkeämmin hahmotuksen uhasta valtiollista järjestelmää kohtaan ilman suoraa yhtymää välittömiin ja suoriin sotilaallisiin toimiin. Kokonaistilanteen arviointi hybridiajan kylmän sodan avulla antaa nähdäkseni käyttökelpoiset välineet puuttua demokratiaa uhkaaviin toimiin.

Lopuksi huomautan, että tämän tutkimuksen rajauksen vuoksi hybridisodan ja -häirinnän käsitteitä esitelleiden tutkimusten suositusten puheakteja ei tässä käsitelty. Poliittisen päätöksenteon tueksi tehtävien suositusten ja niiden vaikutusten seuranta voisi osoittautua kuitenkin hedelmälliseksi lisätutkimuksen aiheeksi: millaiset perlokutionaariset puheaktit, jollaisiksi suositukset voidaan tulkita, vaikuttavat poliittiseen päätöksentekoon? Entä millaiset suositukset jäävät huomiotta? Näiden kysymysten käsittelemättä jättäminen tässä tutkimuksessa näkyy puheaktiteorian käytön pienemmällä roolilla. Tutkimuksen koherenttiuden kannalta oli tehtävä päätös linjasta, jota seurata. Havaitessani mahdollisuuden kontribuoida hybridikäsitteiden keskusteluun mielekkäällä tavalla, katsoin tämän linjauksen olevan antoisampi hybridi-ilmiötä käsitteleville tutkimusyhteisöille. Keskustelun vilkkauden perusteella hybridi-ilmiön käsittely edelleen jatkuu ja kehittyy - nyt myös hybridiajan kylmän sodan esityksen myötä.

LÄHTEET

- Applebaum, Anne. 2020. *Twilight of democracy: The Seductive Lure of Authoritarianism*. Doubleday. New York.
- Arcos, Rubén. 2020. Information Influencing in the Catalan Illegal Referendum and Beyond teoksessa *Hybrid Warfare – Security and Asymmetric Conflict in International Relations*. Toimittanut Weissmann, Mikael. Nilsson, Niklas. Palmertz, Björn & Thunholm Per. IB Taurus. Lontoo, 240 - 259.
- Arsenault, Elisabeth & Stabile, Joseph. 2020. *Confronting Russia's Role in Transnational White Supremacist Extremism*. Just Security. Reiss Center on Law and Security. New York. Viitattu 12.5.2022 osoitteesta <https://www.justsecurity.org/68420/confronting-russias-role-in-transnational-white-supremacist-extremism/>
- Austin, John L. 1955. *How to do things with words*. Oxford University Press. New York.
- Avaaz Report. 2019. *Far Right Networks of Deception*. Viitattu 14.4.2022 osoitteesta: https://secure.avaaz.org/campaign/en/disinfo_network_report/
- Bilal, Arsalan. 2021. *Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and 'Trust' as the Antidote*. Nato Review. Viitattu 18.5.2022 <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html>
- Cowherd, Raymond G. 1950. *The Soviet Peace Offensive*. Current History, vol 19, no. 109, 129 - 134. University of California Press. Oakland.
- Ellis, Evan. 2022. *Venezuela: Understanding Political, External, and Criminal Actors in an Authoritarian State*. Small Wars Foundation. Bethesda. Viitattu 7.5.2022 <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/venezuela-understanding-political-external-and-criminal-actors-authoritarian-state>
- Euroopan parlamentti. 2022. *Rule of Law in Hungary and Poland: Plenary Debate and Resolution*. Newsletter 2 - 5 May 2022 - Strasbourg plenary session. Viitattu 16.5.2022 <https://www.europarl.europa.eu/news/en/agenda/briefing/2022-05-02/6/rule-of-law-in-hungary-and-poland-plenary-debate-and-resolution>
- Eurooppa-neuvosto. 1995. Suunnitelma puheenjohtajan päätelmiksi. Liite 8: *Euroopan ja Venäjän federaation väliset suhteet tulevaisuudessa*. Euroopan parlamentti. Viitattu 31.3.2022 osoitteesta https://www.europarl.europa.eu/summits/mad3_fi.htm#annex8
- Eurooppa-neuvosto. 2022. *EU imposes sanctions on state-owned outlets RT/Russia Today and Sputnik's broadcasting in the EU*. Viitattu 16.5.2022 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/eu-imposes-sanctions-on-state-owned-outlets-rt-russia-today-and-sputnik-s-broadcasting-in-the-eu/>
- European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. 2022. *Hybrid threats as a concept*. Viitattu 20.3.2022 osoitteesta <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats-as-a-phenomenon/>

- Geiser, Laris. 2019. *NATO - EU Collaboration on Hybrid Threats: Cooperation Out of Necessity With Potential Consequences On International Legal Framework*. National Security and the Future. Volume 20, nro 1-2, 13 - 23.
- Giannopoulos, Georgios. Smith, Hanna. Theocharidou, Marianthi. 2022. *The Landscape of Hybrid Threats: A conceptual model*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021.
- Hanhinen, Hanna. *Venäjä keskeytti sähköntuonnin Suomeen lauantaina - ei ollut suurta vaikutusta, kertoo Fingrid*. Yle, 16.5.2022, talous. Viitattu 19.5.2022
<https://yle.fi/uutiset/3-12447025>
- Hankewitz, Sten. 2020. *Estonia's Democracy Score Slightly Declines; Falls Behind the US*. *Estonian World*. Viitattu 14.5.2022
<https://estonianworld.com/life/estonias-democracy-score-slightly-declines-falls-behind-the-us/>
- Hoffman, Frank. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy Studies. Arlington.
- Jasper, Scott & Moreland, Scott. 2014. *The Islamic State is a Hybrid Threat: Why Does That Matter?*. *Small Wars Journal*. Viitattu 7.5.2022 osoitteesta
<https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-islamic-state-is-a-hybrid-threat-why-does-that-matter>
- Kari, Martti J. 2018. *Venäläinen strateginen kulttuuri - miksi Venäjä toimii niin kuin se toimii?*. Hybridivaikuttaminen ja turvallisuus -yleisöluentosarja. Luento 3.12.2018. Jyväskylän yliopisto, Informaatioteknologian tiedekunta.
<https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/it/panu/kyber/hybridivaikuttaminen-ja-turvallisuus/031218>
- Korkmaz, Hüseyin & Turan, İdris. 2021. *Analysis of the Competition Between China and the US in the 21st Century from the Perspective of the Concept of Hybrid Cold War*. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 367-390.
- Kuzio, Taras & D'anieri, Paul. 2018. *The Sources of Russia's Great Power Politics - Ukraine and Challenge to the European Order*. E-International Relations Publishing. Bristol.
- Lee, Ben. 2021. *Narratives of the Far-right*. *Crest security review*. Summer 2021 / Issue 11. S. 28.
- Malin, Tuula. 2016. *Tutkijaupseeri: Pakolaisvirrat voi nähdä Venäjän painostuskeinona*. Yle uutiset, 14.2.2016, kotimaa. Viitattu 7.5.2022 osoitteesta
<https://yle.fi/uutiset/3-8669340>
- Marsh, Sarah & Chambers, Madeline. 2022. *Germany Freezes Nord Stream 2 Gas Project as Ukraine Crisis Deepens*. Reuters, 22.2.2022. Viitattu 15.5.2022 osoitteesta
<https://www.reuters.com/business/energy/germanys-scholz-halts-nord-stream-2-certification-2022-02-22/>
- Mattis, James N & Hoffman, Frank. 2005. *Future warfare: The Rise of Hybrid warfare*. Naval Institute Proceedings. Arlington.
- Mikkola, Harri. Aaltola, Mika. Wigell, Mikael. Juntunen, Tapio & Vihma, Antto. 2018. *Hybridivaikuttaminen ja demokratian resilienssi - Ulkoisen häirinnän mahdollisuudet ja torjuntakyky liberaaleissa demokratioissa*. FIIA Report, toukokuu 2018 / 55. Ulkopoliittinen instituutti. Helsinki.

- Milmo, Dan. 2022. *Anonymous: the hacker collective that has declared cyberwar on Russia*. The Guardian. Haettu 27.3.2022 osoitteesta <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/27/anonymous-the-hacker-collective-that-has-declared-cyberwar-on-russia>
- Moe, Arild. Rowe, Lars. 2016. *Asylstrømmen fra Russland til Norge i 2015: Bevisst russisk politikk?*. Nordisk Østforum, 30(2), 80 - 97.
- Moilanen, Panu. 2021. *Hybridi – mitä se on? kurssilla Turvallisuuden käsite ja sen muutos*. Luentotalenne, Jyväskylän yliopisto. Hanna Smithin haastatteluosuus 53:21 – 1.09:20. Viitattu 10.5.2022 osoitteesta <https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/it/panu/tsamo/tsas7010fi21s/recording-07-10-2021-10.18#position=3200>
- Möller, Maarit. 2020. *Ilmiöistä aikakauteen? Hybridikäsitteet tarkastelussa*. Kandidaatintyö. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylä.
- Najzer, Brin. 2020. *The Hybrid Age - International Security in the Era of Hybrid Warfare*. I.B.Tauris. Lontoo.
- Oğuz, Şafak. 2017. *Is Hybrid Warfare Really New?*. SBF Dergisi. Vol 72, nro 3, 525 – 540.
- Paananen, Arja. 2021. *Liettua epäilee, että Suomen itäraja oli Lukashenkan siirtolaisaseen testialue: "Tämä oli selvästi Venäjän pelikirjasta"*. Iltasanomat, 7.8.2021, ulkomaat. Viitattu 7.5.2022 osoitteesta <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008175412.html>
- Poling, Gregory. 2022. *Beijing's self-sabotage in the South China Sea*. East Asia Forum, 29.1.2022. Viitattu 1.4.2022 osoitteesta <https://www.eastasiaforum.org/2022/01/29/beijings-self-sabotage-in-the-south-china-sea/>
- Puranen, Matti. 2020. *Warring states and harmonized nations: Tianxia theory as a world political argument*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Tohtorinväitöskirja.
- Puranen, Matti. 2022. *Informaatioherruus - Kiinan sotilasstrategia ja sodan kuva kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella*. Maanpuolustuskorkeakoulu, sotataidon laitos. Helsinki.
- Pynnöniemi, Katri. & Saari, Sinikukka. 2017. *Hybrid influence – lessons from Finland*. Nato Review. Viitattu 28.3.2020 osoitteesta <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/06/28/hybrid-influencelessons-from-finland/index.html>
- Ratkovi, Milijana. 2017. *Migrant Crisis And Strengthening of the Right Wing in the European Union*. Megatrend Revija, Volume 14, Number 3, 2017, 47-60.
- Szucs, Agnes. 2021. *EU Commission President Accuses Belarus of Launching Hybrid Attack Against Europe*. Andaloy Agency. Ankara. Viitattu 8.12.2022 osoitteesta <https://www.aa.com.tr/en/europe/eu-commission-president-accuses-belarus-of-launching-hybrid-attack-against-europe/2365349>

- Salonen, Heljä. 2022. *Nyt on suurin riski sairastua koronaan – tällaista varomista ylilääkärit suosittelevat*. Iltalehti, 21.3.2022. Viitattu 25.3.2022 osoitteesta <https://www.iltalehti.fi/terveysuutiset/a/86b81adc-af10-4588-90ba-c7bab0988c12>
- Singh, Kanishka. 2020. *Facebook, Twitter step up fight against misinformation on U.S. Elections*. Reuters. Viitattu 31.3.2022 osoitteesta <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-twitter-idUSKCN2590F>
- Sisäministeriön julkaisuja. 2022. *Varautuminen muuttoliikettä hyväksikäyttävään hybridi-vaikuttamiseen - Selvitys lainsäädännön muutostarpeista*. Sisäministeriön julkaisuja 2022:22. Helsinki.
- Solmaz, Tarik. 2022. *“Hybrid Warfare”: One Term, Many Meanings*. Small Wars Journal. Viitattu 17.5.2022 osoitteesta <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-warfare-one-term-many-meanings>
- Supo. 2021. *Vuosikirja 2020*. Helsinki, Suomi. Viitattu 13.3.2022 osoitteesta <https://supo.fi/documents/38197657/40760236/Supo+Vuosikirja+2020.pdf/70e75573-0726-f76c-846c-be661887c9db/Supo+Vuosikirja+2020.pdf?t=1646741936184>
- Treverton, Gregory F. Thvedt, Andrew. Chen, Alicia R. Lee, Kathy & McCue, Madeline. 2018. *Addressing Hybrid Threats*. Arkitektopia AB, Bromma.
- The Ministry of Foreign Policy of the Russian Federation. 2013. *Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation 2013: 94. Unofficial translation. Viitattu 11.12.2022 osoitteesta https://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/Concept_of_the_Foreign_Policy_of_the_Russian_Federation_2013.pdf
- Valtioneuvosto. 2020. *Hallitus päävoitti Suomen koronavirusstrategiaa, rajoitustoimia mahdollista purkaa asteittain ja hallitusti*. Valtioneuvoston viestintäosasto. Viitattu 28.3.2022 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-paivitti-suomen-koronavirusstrategiaa-rajoitustoimia-mahdollista-purkaa-asteittain-ja-hallitusti>
- Valtioneuvosto. 2021. *Puolustuselonteko*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:78. Helsinki.
- Wang, Chen. 2022. *Domestic Conditions Challenge China's Economic Diplomacy*. East Asia Forum. 28.1.2022. Viitattu 1.4.2022 osoitteesta <https://www.eastasiaforum.org/2022/01/28/domestic-conditions-challenge-chinas-economic-diplomacy/>
- Weismann, Mikael. 2021. Conceptualizing and countering hybrid threats and hybrid warfare - The role of the military in the grey zone, teoksessa *Warfare – Security and Asymmetric Conflict in International Relations*. Toimittanut Weissmann, Mikael. Nilsson, Niklas. Palmertz, Brjörn & Thunholm, Per. I.B Tauris. 61 - 82.
- Wigell, Mikael. 2018. *Hybridihäirintä kiilastrategiana, teoksessa Hybridivaikuttaminen ja demokratian resilienssi - Ulkoisen häirinnän mahdollisuudet ja torjuntakyky liberaaleissa demokratioissa*. Toimittanut Mikkola, Harri. Aaltola, Mika. Wigell, Mikael. Juntunen, Tapio & Vihma, Antto. 2018. FIIA Report, toukokuu 2018 / 55. Ulkopoliittinen instituutti. Helsinki.

Wigell, Mikael. 2019. *Democratic Deterrence - How to Dissuade Hybrid Interference*. FIIA Working Paper, September 2019 / 110. The Finnish Institute of Foreign Affairs. Helsinki.

